GƏLDİ-GEDƏR

Dörd pərdəli komediya

İŞTİRAK EDƏNLƏR

Qorxmazov	– 55 yaşında
Dünya	– 40 yaşında
Dilavər	– 60 yaşında
Bayramalı	– 45 yaşında
Gülara	– 25 yaşında
Dəmirov	– 50 yaşında
Nadir	– 30 yaşında
Fatı	– 45 yaşında
Rəhilə	– 25 yaşında
Milisioner	– 35 yaşında

BİRİNCİ PƏRDƏ

Modalar atelyesi. Qorxmazovun kabineti. Otağın iki qapısı var. Ustalar, işçilər, müştərilər gəlib Qorxmazovu soruşurlar. Otağın koridora pəncərəsi də vardır. Qapıçı Dəmirov Qorxmazovu soruşanları bayıra çıxarır. Qorxmazovun başı üstündə bu şüar yazılmışdır:

"Əyninə paltar zakaz vermə çasni masterə,
Pullarını vozduxa sovurma napras yerə".

Dəmirov. Yoldaş qırğom, tavariş qırğom, başına dönüm qırğom, qadanı alım qırğom!

Müştərilər. Canım, bizə müdir gərəkdir.

Dəmirov. Anam qırğom, bacım qırğom, bayıra, bayıra...

Dilavər (*gəlir*). Hanı bu Qorxmazov?

Dəmirov. İndicə gələr. Müavini Gülara öz otağındadır ki...

Dilavər. Çün arvad tayfasilə alış-verişim yoxdur. (*Gedir.*)

Müştərilər yenə içəri girmək istəyirlər.
Dəmirov onları bayıra çıxarır.

Dəmirov. Qadanızı alım bayıra, başınıza dönüm bayıra.

Bayramalı (*gəlir*). Salam! (*Əlində zağarası getmiş yekə bir portfel vardır.*)

Dəmirov. Əleykəssalam.

Bayramalı. Qorxmazov gəlib?

Dəmirov. Hələ yox... Aşna bazar günü bostanımıza gedirik? Nəyimiz var bostanda?

Bayramalı. Xiyarımız da var, pomidorumuz da... Ancaq unutma ki, bostanda araq bitmir ha. (*Gedir.*)

Baş usta (*əlində paltar bir neçə adamla içəri girir*). Qorxmazov yoldaş hanı?

Gülara da gəlir.

Gülara. Hanı bu Qorxmazov?

Dəmirov. Gəlməyib, səhərdən aləm onu axtarır.

Gülara. Onu telefonda vacib bir yerdən soruşurdular...

Daha bir neçə müştəri gəlir.

Müştəri. Belə də iş olar... Saat on ikidir. Direktor hələ də yerində deyil.

Dəmirov. Buyurun onun sağ əli Gülara xanımla danışın.

Gülara. Sözünüzü mənə də deyə bilərsiniz, qulaq asıram.

Müştərilər (*bir səslə*). Yoldaş direktor, mənim kostyumum, mənim paltom, mənim şlyapam, mənim tumanım...

Gülara (*Qorxmazovun stolunun dalında oturur*). Ancaq bir-bir danışın.

Müştəri. Mən keçən il bu vaxt sizin atelye modaya...

Dəmirov (*pəncərədən baxaraq*). Aha, odur, Qorxmazov gəlir.

Qorxmazov (*içəri girir*). Dəmirov! Sənə min kərəmlə deməmişəm ki, mən olmayanda kabinetimə heç kəsi buraxma? Hanı sənin nizamlı-intizamlı kulturan, hanı?

Dəmirov. Deyirəm qulaq asmırlar.

Qorxmazov. Necə yəni qulaq asmırlar?! Məndən əvvəlki direktorun başına çıxmışdılar, istəyirsiniz indi də mənim başıma çıxsınlar?.. Hamı bayıra... priyomu növbə ilə başlayacağam.

Dəmirov. Qardaşlar, bayıra, bacılar bayıra!..

Hamı bayıra çıxır.

Qorxmazov. Gülara, məgər mən ölmüşəm ki, sən mənim stolumun dalında oturub rəhbərlik eləyirsən?

Gülara. Nə rəhbərlik? Sizinlə vacib işim vardı. Birdən müştərilər başladılar ki...

Qorxmazov. Onları bilmirəm... Amma sən yaman başlamısan. Onu bil ki, adamın iki başı olmadığı kimi, bu idarənin də iki başı yox, bir başı var... O baş da mənəm, mən!

Gülara. Bəs biz nəçiyik?

Qorxmazov. Siz mənim əmrlərimin qulu.

Gülara. Lakin unutmayın ki, yalnız özü ilə məşğul olan bir baş bu işlərin öhdəsindən gələ bilməz.

Qorxmazov. Gələ bilər Gülara, gələ bilər. Bu kərənlik keçdim günahından, ancaq bir də mənim stolumun dalında oturma.

Dəmirov stulda oturur.

Gülara. Çalışıram, yoldaş direktor... (*Gedir.*)

Qorxmazov. Dəmirov, Marksı ordan mənə ver görüm. (*Dəmirov şkafın içindən Marksın bir tomunu ona verir.*) Bəzi ağzıgöyçəklər deyirlər ki, mən öz üzərimdə işləmirəm. Böhtançılar, bəs bu nədir? Qoy bu kitab burda, göz qabağında olsun. Qoy bunu tamamlayım, sonra keçəcəyəm yuxarı... (*Mürgüləyir.*) Düz demirəm adə?

Dəmirov (*diksinir*). Ha? Bəli.

Qorxmazov. Adə Dəmirov, yatırsan? Mən sizə kərənlərlə demişəm ki, fizik kulturası eləməmiş işə gəlməyin?

Dəmirov. Demisiniz... ancaq gecə...

Qorxmazov. Bizim kimi adamlarda sağlam bədən, sağlam ailə, sağlam dostbazlıq olmalıdır. Yox, gərək mən özüm sizinlə məşğul olam. Gündə radio deyir ki, məmə yeyəndən, pəpə deyənəcən fizik kulturası eləməlidir. Bunsuz adamın ürəyi, beyni kif atar. Əslinə baxsan mənim

ağlımı artıran elə bu fizik kulturasıdır. Evimdəki fizik kulturası dəmdəsgahını görmüsən? Tez mənim adamlarımı bura çağır.

Dəmirov gedir.

Yox, yox, mən özüm öz işçilərimi nizam-intizama çağırmasam, iş getməz.

Bayramalı, Dilavər, Gülara, Dəmirov, Nadir, dərzilər əllərində paltar, şlyapa içəri girirlər.

Qorxmazov. Sıraya düzül! (*Hamı sıraya düzülür. Gülaradan, Nadirdən başqa*) Gülara, Nadir, bunun sizə dəxli yoxdur?

Gülara. Bu oyuncaq kimə gərəkdir axı...

Gedirlər, pəncərədən baxıb gülürlər.

Qorxmazov. Yaxşı, yaxşı, mənim adamlarım, sıraya düzül! (*Düzülürlər.*) Dalımca arş... (Otaqda addımlayırlar.) Sola dön! (*Biri sağa, digəri sola dönür.*) Sağa dön! (*Yenə qarışıq dönürlər.*) Afərin! Geriyə dön! Yeni sağlam qüvvə ilə işə başla... Arş marş... (*Hamı gedir.*) Varam belə kadrlara. (*Qorxmazov gəlib yerində oturur və birdən ayağa qalxır, zəngi basır.*) Adə, Dəmirov...

Dəmirov (*gəlir*). Salaməleyküm! (*Əl uzadır.*)

Qorxmazov. Çəkil... Belə də şəriət olar? Yox, yox, mən belə şəriətdə sizə rəhbərlik eləyə bilmərəm. Oturanda dev kimi adam dönür cırtdana. Siz allah, bir görün sizdən nə qədər alçağam. Halbuki gərək siz məndən çox-çox alçaq olasınız.

Dəmirov. Elədir ki, var, yoldaş şey, dülgər gəmişdi... lap yadımdan çıxıb... bu dəqiqə... (*Şkafdan dörd taxta parçası çıxarır.*) Dülgər dedi ki, bunları vurarsınız Qorxmazovun ayaqlarına...

Qorxmazov. Necə? Bir nallanmağım əskikdi! "Beqramotnik"lər.

Dəmirov. Sizin yox ki, stolun ayaqlarına... (*Taxta parçalarını stulun ayaqlarına keçirir, stul hündür olur.*)

Qorxmazov. Bu başqa məsələ... Buna deyərəm şəriət, ancaq telefonum qoşalaşsaydı daha heç dərdim-zadım olmazdı. Ölmərik bəlkə onu da gördük. Dəmirov, get, Bayramalını çağır... (*Dəmirov gedir.*)

Yaman yoruldum, heç canımın qədrini bilmirəm ki. Bu qədər də işləmək olar? Görək radio nə çalır. Vaxtıdır: (*qurur.*)

Radio. İndi də musiqini dinləyin.

Qorxmazov. Ver gəlsin.

Radio oxuyur.

Səni qəlbimdə gəzdirib hər an,
Eşqimiz görməsin dedim hicran.
Ala gözlüm mənimkisən bildim,
Sənin eşqinlə ağladım, güldüm.
Gülə bilməz bahar sənsiz,
Ürəyim od tutub yanar sənsiz.
Dönmərəm heç sözümdən ey canan!
Getmə bir an gözümdən ey canan!
Səndən ilham alır mənim könlüm,
Bizi cürət edib ayırmaz ölüm.

Bu zaman Rəhilə qucağında körpə içəri girir.

Qorxmazov (*Rəhiləyə*). Ay qız, niyə gəlmisən? İşçilərim səni görmədilər ki?

Rəhilə. Mənim gözlərim körpəmdən başqa heç nə görmür. Artıq mən dözə bilmirəm. Öz körpənə sahib ol.

Qorxmazov. Deyirsən ki, atelye modamın yanında zorba bir detski yasli da açım?!

Rəhilə. Başıma bu oyunu açdığın bəs deyil, bir danışırsan da. Yoxsa bunu danmaq istəyirsən. (*Körpəni göstərir.*) "Arvadım yoxdur... Ancaq səni sevirəm, subayam... səni alacağam..."

Qorxmazov. Mən səni alacaqdım. Sonra dərindən fikirləşib gördüm ki, yox, əgər mənim kimi namuslu adam ailə pozğunluğu ilə məşğul olsa, onun atasını dalına sarıyarlar. Səhvimi lap vaxtında düzəltdim. Səni alsaydım, onda gərək bax bu stolumdan əl çəkəydim. Bunsuz isə mənə gün-güzəran yoxdur, yox... Başa düşdün?

Rəhilə. Bəli, mən aldandığımı çoxdan başa düşmüşəm. Anam deyir ki, bu uşaq kimindirsə get onun evinə. Deyirəm atası orduya gedib, qayıdar... İnanırlarmı?

Qorxmazov. Ay qız, anana de ki, uşağın atası Allah rəhmətinə gedib.

Rəhilə. Allah ağzından eşitsin.

Qorxmazov. Rəhilə, gəlsənə ustanı çağırım sənin əndamına layiq təzə modni bir paltar tiksin, hə...

Rəhilə. İstəməz.

Qorxmazov. Ay qız... bir ağıla gəl, qoy sənə bir az xərclik verim. (*Pul uzadır.*)

Rəhilə (*pulu qaytarır*). İstəməz! Mən dilənçi deyiləm. (*Cibindən konvertləri çıxarıb Qorxmazovun üzünə çırpır.*) Al, bu da sənin mənə yazdığın məhəbbət məktubları. Adını dəyişib başqalarına göndərərsən.

Qorxmazov. Mən sədaqətçin.

Rəhilə. Xeyr... Xeyr, sən məhəbbətçin, sədaqətçin yox, fırıldaqçın, avantüra üçün yaranmısan, binamus... (*Körpəni stol üstünə qoyur və telefon dəstəyini götürür.*) Mən bu saat lazımi yerə zəng vuraram.

Qorxmazov. Vurma, vurma, qoy yerə... Bu səninçin küçə telefonu-zadı deyil... (*dəstəyi əlindən alır*).

Rəhilə. Mən telefonsuz da sözümü lazımi yerinə çatdıra bilərəm.

Qorxmazov. Xux, qorxdum elə, çatdır görüm necə çatdırırsan.

Rəhilə - Bu dəqiqə... (*Yüyürə-yüyürə gedir.*)

Qorxmazov. Ay qız, hara? Dayan! (*Bərkdən qışqırır və sonra qorxub səsini yavaşıdır. Pəncərədən*) Ay qız, Rəhilə... Napras yerə işə düşmədik. Siz anada namusa, vicdana baxın. Əşi, azı üç-dörd dəfə rəsmi arvad alıb-boşamışam, ancaq belə kələyə düşməmişdim, düşdüm. (*Gözü uşağa sataşır, diksinir.*) Bismillah-ərrəhman-ərrəhim!.. Yoxsa bu dilsiz körpənin də gözü mənim stolumdadır!.. Yaxşı, indi gəlib bunu burda görsələr neylərəm. (*Uşağı qucağına alır.*) Mən ölüm, məni ifşa eləmə. Özüm ölüm Dünya xanım olmasaydı, səni aparardım evə... (*Səs gəlir.*) Deyəsən gələn var... (*Fikirləşir.*) Aha, tapdım, tapdım... hələlik səni yan otağa qoysam necədir?! (*Uşağı yan otağa qoyur.*)

Dəmirov (*gəlir*). Salaməleyküm...

Qorxmazov. Zəhrimar salaməleyküm, hər içəri girəndə adam salam verər! Bayramalı nə oldu?

Dəmirov. İndicə gələr... (*Diqqətlə Qorxmazovu süzür.*) Yoldaş Qorxmazov, rənginiz niyə əhəng kimi ağarıb?

Qorxmazov. Heç, malareyam var. (*Uşaq ağlaması*)

Dəmirov. Bu nə səsdir, yoldaş Qorxmazov?

Qorxmazov. Aha, səs yan otaqdan gəlir. Deyəsən orda siçan var.

Dəmirov. Necə? Siçan?!

Qorxmazov. Adə birdən parçaları çeynəyib tökərlər, düşərik qana, tez gir otağa, qov siçanları.

Dəmirov. Xeyr atam... mən uşaqlığımdan siçandan qorxuram. Qoy həyətdən pişik çağırım tutsun, piş-piş... piş...

Qorxmazov. Xərifləmə... Tez ol, özün tut.

Dəmirov. Ya həzrət Fatma, ya həzrət bibi... (*Qorxa-qorxa otağa girir, uşağı gətirir.*) Nə zorba siçandır...

Qorxmazov. Bu nədir, adə...

Dəmirov. Möcüzədir, möcüzə.

Qorxmazov. Bu sənin kələyindir, əclaf! Hamıdan qabaq sən burda olmusan.

Dəmirov. Vallah xəbərim yoxdur.

Qorxmazov. Tez ol, al uşağı boynuna!

Dəmirov. Boynuma alım?

Qorxmazov. Əlbəttə, boynuna.

Dəmirov. Baş üstə. (*Uşağı boynuna qaldırır.*)

Qorxmazov. Qoy yerə... Mən vicdanının boynuna deyirəm, öküz boynuna yox...

Dəmirov. Aləm bilir ki, mən sonsuzam... İnsaf yaxşı şeydir axı...

Qorxmazov. Yaxşı, bəs onda bunu mənim otağıma kim qoyub, kim? (*Fikirləşir.*)

Dəmirov. Nə bilim, səhər tezdən Gülara burda qurdalanırdı...

Qorxmazov. Aha, tapdım, tapdım!

Dəmirov - Kim qoyub?

Qorxmazov. Bunu bir sən bil, bir də mən...

Dəmirov - Sən bilirsən ki, mən sirr dağarcığıyam.

Qorxmazov. Bu Gülaranın işidir, Gülaranın. O, bizə şər atmaq istəyir. Öz körpəsini atıb bizim üstümüzə. Bu yaxında kurorta getməsi də fırıldaqdır.

Dəmirov. Görəsən kimdəndir?

Qorxmazov. Allah bilir, hələlik səs-küy qoparmaq lazım deyil. Başa düşdün? Bu bizə gələcək üçün lazım olacaq. Tez əyalını, o Fatma xalanı çağır görüm.

Dəmirov (*pəncərədən Fatmanı səsləyir*). Ay qız, Fatma!

Qorxmazov. Yaxşı Gülara...

Fatma (*gəlir*). Salaməleyküm!.. Bıy, bu körpə kimindir?

Qorxmazov. Onu sonra sənə Dəmirov deyər. (*Dəmirov Fatmanın qulağına pıçıldayır.*) Deyin görüm ikiniz ər-arvad mənim rəhbərliyim altında nə qədər maaş alırsınız?

Dəmirov. 120 manat.

Qorxmazov. Sizə bir o qədər də mən Qorxmazov verərəm. Oldu? (*Dəmirova pul verir.*) Çox da bəzi atalar, tfu, atalar yox, analar vicdansızlıq eləyib öz gül kimi körpələrini atırlar çölə. Bəs bizim namusumuz harda qaldı?! Bu günlərdə nəvəniz olmuşdur. Qoy gəlin bu körpəyə də baxsın. Bunun tərbiyəsini sizə tapşırıram. Hələlik bir siz bilin, bir də mən...

Dəmirov və Fatma. Arxayın olun!

Qorxmazov. Aparın!

Fatma. Sizə bir kəlmə sözüm vardır.

Qorxmazov (*diksinir*). Nə söz?

Fatma. O söz ki, mən qocalmışam, mənə yazığınız gəlsin. Siz idarəni yaman zibilləyirsiniz. Bir az... (Yerdən papiros kötüklərini yığır.)

Qorxmazov. Artıq danışma, get!

Dəmirov və Fatma gedir.

Qorxmazov. Malades sənə Qorxmazov. Bu tələ, kimin ağlına gələrdi?! Məni məğlub eləyən hələ anadan olmayıb. (*Ayna qabağında sifətində gah ciddi, gah mülayim hərəkətlər göstərir. Sonra stol arxasında oturub əl və sifət hərəkəti ilə məşq eləyir.*) Yaxşı Gülara, görüm əlimdəki bu canlı dakumentin qabağına necə çıxacaqsan?

Bayramalı (*gəlir*). Salam, yoldaş Qorxmazov. Gəldim ki, sizi xəbərdar eləyim ki, siz rəhbərliyə gələn gündən bağçılıq işlərimiz öz yoluyla gedir. Deyirəm vallah təbiətin də özünə görə qanacağı var. Sizin mərhəmətinizlə bostanımızda xiyarımız da, pomidorumuz da, badımcanımız da xeyli tərəqqi etmişdir. Bircə buyurun baxın! (*Portfeli açıb meyvəcatı stolun üstə tökür.*)

Qorxmazov. Əhsən... Bəs qovun-qarpızımızın kefi necədir?

Bayramalı (*qulağına pıçıldayır*). On-on beş pud nübarlıq göndərmişəm.

Qorxmazov. Malades. Bax varam belə can yandıran çesni rabotniklərə.

Bayramalı. Buyurun, bu kağızlara qol çəkin.

Qorxmazov. Bəri ver... (*Kağızlara qol çəkir.*) Bostanımızın inkişaf və tərəqqisini təsdiq edirəm. Aha, yaxşı yadıma düşdü... Qorxuram mən evə gedənəcən Dünya xanım qovunları qonşulara göndərə.

Bayramalı. Rəfiqəniz elə qadınlardan olmasın gərək.

Qorxmazov. Elədir, elədir! Azadsan...

Bayramalı. Hörmət və ehtiram. (*Gedir.*)

İçəri iki qadın girir.

Dəmirov. Analar qırğom, bacılar qırğom.

Müştəri qadın. Ağıllı danış. (*Qorxmazova*) Yoldaş direktor, mənim şikayətim var.

Qorxmazov. Necə, mənim rəhbərliyim altında şikayət?

Müştəri qadın. Burda da üz gördülük? Siz allah baxın görün usta onunçün necə tikib, mənimçin necə? (*Ayna qabağında fırlanır.*)

Aktrisa. Yoldaş direktor, mən aktrisayam. Bu paltarı öz zövqümə görə tikdirmişəm. Bu qadın yapışıb yaxamdan, deyir ki, gəl bu saat gedək müdirin yanına, sən nəçisən ki, üz görüb sənin çin belə qəşəng paltar tikiblər. Daha nə bilim nələr, nələr...

Qorxmazov. Heç bir şey başa düşmürəm.

Müştəri qadın (*güzgü qabağında əda ilə öz fiqurasını nümayiş etdirir*). Siz allah mənimkinə də baxın, onunkuna da...

Usta (*Qorxmazovun qulağına pıçıldayır*). Günah məndə deyil.

Qorxmazov. Ay arvad, nahaq, napras yerə skandal eləyib şum salma... Aldığım sveji məlumata görə sizdə yerli-dibli fiqura yoxdur.

Müştəri qadın. Necə, məndə fiqura yoxdur... (*Güzgü qabağında fırlanır.*) Bəs bu nədir?

Qorxmazov. Canım, mən demirəm ki, usta deyir də...

Müştəri qadın. Aha, başa düşürəm... O, aktrisadır-nədir, ustanı razı salıb, odur ki, o da onun xeyirə-şərə yaramaz fiqurasına tərəfdar çıxır. Mən ustaya artıq bir şey vermədiyimçin mənim gül kimi fiquramı yerə vurur. Belə də haqsızlıq olar?

Qorxmazov. Yoldaş fiqura, siz lap qranitsanı keçdiniz ha... Mənə Qorxmazov deyərlər. Qəprizbazın biri qəprizbaz... Təvəqqe eləyirəm bayıra...

Dəmirov. Anam qırğom, xalam qırğom.

Müştəri qadın. Mənə xala deyirsiniz! Heç eybi yoxdur... Ərimin qeyrəti olsa, gəlib öz arvadının fiqurasını müdafiə elər. (*Hirslə gedir.*)

Telefon zəng vurur, Qorxmazov telefon dəstəyini götürür.

Qorxmazov. Allo, guya biz fiqura-zad görməmişik. (*Telefona*) Necə? Bağışlayın, əşi... sənin lə deyiləm? Necə, necə, mən yatmışam? Dünən Nadirlə Gülaranın nişanı olub? Sən də ordaydın. Adə mən onların direktor müdiri ola-ola mənim bu dəm-dəsgahdan xəbərim olmasın? Bəli, bəli, burda olacağam. Sənə nə növbə axı... Əla parçadır. Arvad-uşağa da? O da bu gözlərim üstə... Dediyim o orden əhvalatını bir yoxla görək, sağ ol! (*Dəstəyi asır.*)

Nadir əlində eskizlər gəlir.

Nadir. Salam, yoldaş Qorxmazov!

Qorxmazov. Yoldaş, rəssam yenə padpolnı işləyirsiniz ha... Rəssam olanda nə olar ki, adam öz rəhbərini saymaz?

Nadir. Nə deyim, elə birdən oldu. Yanınızda xəcalətliyəm.

Qorxmazov. Heç bilirsən sənin üstündə başıma nələr gəldi? Deyirlər ki, ştatda belə bir vəzifə yoxdur. Dilavərə poladdan keçən bir əmr verib keçirtdim səni öz ştatıma. İndi sən də gərək elə paltar nümunələri düzəldəsən ki, görənlərin gözləri dəvə gözü kimi açılsın.

Nadir. Buyurun, çəkmişəm. (*Eskizləri göstərir.*)

Qorxmazov (*diqqətlə baxır*). Bax bu yaxşı, bu yaramaz. Bu yaramaz. Bu da yaramaz. Məni qana salma... Əl çək bu köhnə əks-inqilabi modalardan, canım... Deyirsən ki, butulka balaq şalvarı Nikolay vaxtı burjuylar da geysin, inqilabdan sonra bu gün bizim adamlar da?.. Yox, yox, yenilik lazımdır, yenilik! Qoy bizim şalvarların balağı ürəyimiz kimi şiroki olsun. Qoy başqa atelye modalar da bizdən ibrət götürsünlər. Çalış cavan oğlan, özünü göstər!

Nadir. Çalışarıq.

Qorxmazov. İndi keçək məsələnin əsasına. Onu bilirsən ki, ayın 13-də parkda atelye modaların böyük sərgisi olacaq?

Nadir. Bilirəm.

Qorxmazov. Onu da bilirsən ki, ya orda mənim də çıxışım var. Dalı da karnaval, dəm-dəsgahı!

Nadir. Bilirəm.

Qorxmazov. Tikdiyimiz kostyumların, paltarların göz çıxaracağına min faiz əminəm. Əsil mətləb orasındadır ki, sənə tapşırdığım bəzək şəkillərini vaxtında qurtarasan.

Nadir. Çoxdan qurtarmışam.

Qorxmazov. Afərin, bəs o biri işimiz necə olsun? Onu yarımçıq qoydun axı...

Nadir. Şəklinizmi?

Qorxmazov. Əlbəttə.

Nadir. Ancaq, indi bir vacib işim var.

Qorxmazov. Adə, bundan da vacib iş olar. Bu gün-sabah anadan olan günümdür axı. (*Qorxmazov ayna qabağında özünü düzəldib, sonra oturur. Barmağını gicgahına qoyub ciddi vəziyyət alır.*)

Nadir (*üzü divara söykənmiş şəkli çevirir. Fırçanı rəngə batırıb işə başlayır.*) Yoldaş Qorxmazov, sizi təkrar bir məsələdən xəbərdar etməliyəm ki, mən janr etibarilə karikaturistəm.

Qorxmazov. Necə-necə, qarğaturist?.. İstəyir lap çalağanturist ol... ancaq...

Nadir. Nə qarğaturist, nə də çalağanturist. Karikaturist.

Qorxmazov. O nə deyən sözdür?

Nadir. Peşəmin janrı, xüsusiyyəti belədir, gülməlidir.

Qorxmazov. Lap mənim adamımsan... Balam, ağlamalı kimə gərəkdir. Bir də canım... bu naz-mazını burax... Mənim üçün o xudojnik Əzimov deyilsən ki, tələbə babasan. Çək şəklimi, al maaşını.

Nadir. Dinməyin, çəkirəm.

Qorxmazov. Yoldaş Nadir, bir mənə de görüm... Belə otursam... (*Barmağını çənəsinə qoyur.*) İnsan bəşəriyyətinin xoşuna gələr, yoxsa bu sayaq?! (*Barmağını gicgahına qoyur.*)

Nadir. Hər ikisi mənalıdır.

Qorxmazov. Heç xəbərin var ki, ya bu şəkli çəkməklə sən özünü tarixə salırsan?

Nadir. Xeyr.

Qorxmazov. Sən hələ məni yaxşı tanımırsan. Eh, hardan tanıyasan ki, sən hələ detski malçiksən.

Nadir. Nəyəm?

Qorxmazov. Detski malçik, yəni uşaq-muşaq. (*Döşünə döyür.*) Gözümün qanlısıdır özündən danışan adam. Əclafdır döşünə döyən. İnsan gərək həmişə partirot olsun.

Nadir. Portret?

Qorxmazov. Xeyr, partirot, yəni vətənbaz! Mən bir vətənbaz kimi deyirəm ki...

Nadir. Sakit... çəkirəm...

Qorxmazov. Onda bir dəqiqə... İcazənizlə bir başımı düzəldim. (*Cibindən bir yekə, iri diş daraq çıxarıb tüksüz başını darayır.*)

Nadir (*zarafatla*). Yoldaş Qorxmazov, bərk basmayın, dişləri sınar.

Qorxmazov. Gülmə, evlənərsən sonra sənin də saçlarına baxarıq.

Nadir. Bir dəqiqə mənalı baxın ki, gözlərinizi çəkirəm.

Qorxmazov. Adə bu süpürgəni nə tez-tez soxursan gözlərimə, yoxsa qəsdin məni kor eləməkdir?!

Nadir. Qəsdim ağlınızı gözlərinizdə əks etdirməkdir.

Qorxmazov. Balam, bu qədər ağlı (*alnına vurur*) bu fındıq boyda gözlərə necə yerləşdirəcəksən?

Nadir. Bu, sənətin sirridir.

Qorxmazov. Mözücədir, möcüzə! (*Qorxmazovun burnuna milçək qonur. Burnunun hərəkətilə milçəyi qovmağa çalışır.*)

Nadir. Tamam hərəkətsiz!

Qorxmazov zəngi basır. Dəmirov gəlir.

Dəmirov (*Qorxmazovun əlini tutur*). Salam.

Nadir. Tərpənməyin.

Qorxmazov (*dili topuq çala-çala*). Adə, Dəmirov, sənin ala gözünə aşiq olmamışam ki, havayı maaş aldın bəsdir, tez burnumdakı milçəyi qov getsin.

Dəmirov (*əlilə milçəyi qovur*). Rədd ol! (*Milçək yenidən onun burnuna qonur, yenə hərəkətlər göstərir.*)

Qorxmazov. Adə, bu şoğəribi kabinetimdən qovsana getsin!

Nadir. Səssiz, hərəkətsiz!

Dəmirov. Bu dəqiqə. (*Kepkasilə Qorxmazovun burnuna çəkir və otaqdan guya milçəyi qovub, pəncərədən dışarı çıxarır.*) Qırğom... (*Qorğmazova*) Atası yandı.

Qorxmazov. Onun yox, mənim atam yandı... Axmaq...

Dəmirov. O adam... sizin şey, gəlib deyir ki...

Qorxmazov. Get, məşğulam. Mən iş vaxtı, vəzifə başında atamı da tanımıram. Hər kimsə rədd elə getsin.

Dəmirov. Baş üstə.

Qorxmazov. Adə Dilavər gəlib?

Dəmirov. Bəli, öz otağında zad yazır, şeir daklad... (*Stol üstündən bir şey götürüb cibinə qoyur.*)

Qorxmazov (*Nadirə*). Yoldaş rəssam, bu Dəmirovu bir o əli-düzlüyünə görə saxlamışam, yoxsa...

Nadir. Siz yaxşı bilərsiniz.

Dəmirov (*Nadirə*). Qorxmazovun paltosunu tuturam, tuturam... Cib yaylığımla çəkməsinin tozunu silirəm, silirəm. (*Əyilib Qorxmazovun çəkməsini və balağını təmizləyir*). Ancaq öldürsələr də əyilən deyiləm.

Nadir (*gülür*). Görürəm.

Dəmirov. Mənim başıma nə bəla gəlirsə, əyilməzliyimdən gəlir.

Qorxmazov. Varam bu sədaqətə.

Dəmirov. Müavinin Gülara xanım isə deyir ki, bu şeydir, yaltaqlıq.

Qorxmazov. Napras yerə... (*Nadirə*) Yoldaş qarğaturist, adam harda işləyirsə işləsin, gərək öz xüsusi kadrosunun qədrini bilə. And içmişəm ki, bu Dəmirovu lap qəbrəcən özümlə aparım.

Dəmirov. Bağışlayın, oracan gedə bilməyəcəyəm... Ancaq mən dost yolunda canından keçən adamam. Yoldaş Qorxmazov, istəmirəm ki, qanınızı qaraldım. Xəbərçilik əclaflıqdır. Amma bayaq dərzi Heydərlə paltar biçən barənizdə ağızlarına gələni dedilər... Biri dedi ki, sən boşboğazsan...

Qorxmazov. Sən, yoxsa mən?

Dəmirov. Nə mən, nə sən... siz...

Qorxmazov. Yaxşı, ay səmimi dost, sən onlara nə cavab verdin?

Dəmirov. Hə... dedim nankorlar!

Qorxmazov. Bərəkallah...

Dəmirov. Alçaqlar!

Qorxmazov. Afərin.

Dəmirov. Əclaflar!

Qorxmazov. Maşallah!

Dəmirov. Sonra dedim ki...

Qorxmazov. Yaxşı, bəs bu ağır sözlərdən sonra onlar sənə heç nə demədilər?

Dəmirov. Xeyr.

Qorxmazov. Nə əcəb?

Dəmirov. Çünki, ona görə ki, mən onları ürəyimdə söydüm.

Qorxmazov. Qorxağın biri, qorxaq, tez get Dilavəri yanıma çağır. (*Dəmirov gedir. Qorxmazov əsəbiləşir.*) Canım, bu zəhrimar qurtarmadı? Mən fotoqrafların qədrini indi bilirəm. Bir sekuntda çıq-çıq qurtardı getdi. Sən isə acı bağırsaq kimi uzadırsan bu şoğəribi.

Nadir. Bu sənət əsəridir. Bu dəqiqə qurtarıram.

Qorxmazov. Bu əziyyəti ki, mənə verirsən, olmaz ki, bir iş də görəsən?

Nadir. Nə iş?

Qorxmazov. Deyirəm yavan şəkildən şey çıxmaz, avtoritetimi qaldırmaqçın olmaz ki, döşümdə heç olmasa bir-iki orden və beş-altı medal da çəkəsən?

Nadir. Onda gərək ordenlərinizi taxıb gələydiniz.

Qorxmazov. Hələ verməyiblər axı... avansom deyirəm.

Nadir. Bağışlayın, mənim orden paylamağa ixtiyarım yoxdur.

Qorxmazov. Danışdı da... Bu sayaq ki, mən işləyirəm, gec-tez alacağam.

Dilavər (*gəlir*). Salam! Həyatın bu müəmmalı, mənalı dəmlərində bəndə pişəzvaxt hüzuri mübarəkinizdə hazır.

Qorxmazov. Paho, paho... Dilavər, otur görək.

Nadir. Mən qurtardım.

Qorxmazov. Yaxşı, get, sonra karnaval şəkillərilə yanıma gələrsən... (Nadir gedir.) Düz demirəm Dilavər? Parkdakı sərgilər zamanı mənim də nitqim olacaq, sonra da karnavaldır, qoy camaat bizim sayəmizdə özüyçün kefə baxsın. Bəs canlı təbliğat necə olar, canım!

Dilavər. Əlbəttə.

Qorxmazov. Dilavər, bir dəqiqə bağışla. (*Zəng vurur.*) Ədə, Nəqdəli, mənəm ey, salam. Ürəyim yaman səksəkidədəir axı. Orden barədə deyirəm ey... Vallah qorxuram ki, burda partkom, mestkom mənə badalaq gələ! Qorxmayın? Gözümü bir ona dikmişəm, sənin nazirliyə xodun var axı. Mən ölüm göz-qulaqda ol! Xatircəm olum, öpürəm... Necə? Yaxşı malımız var. Nəinki köç-külfətini, lap bütün qohum-əqrəbanı, dost-aşnalarını göndər, ölməmişəm ki, sağ ol! (*Dəstəyi yerinə qoyur.*) Ordenimiz də belə. Dilavər, vallah sən hər yanıma gələndə cavanlığımız yadıma düşür.

Dilavər. Mənim də.

Qorxmazov. Adə, Novxanı bağları yadındadır?

Dilavər. Bəs yox?

Qorxmazov. Bağırsaq qovurması, qutab, kabab, şərab... araq...

Dilavər. Pəh-pəh... (*Zümzümə eləyir.*)

Qorxmazov. Adə məsciddə mərsiyə deməyin yadına gəlir? Onda səndə küpdən çıxan səs vardı ha...

Dilavər. Söhbəti dəyişsək yaxşıdır.

Qorxmazov. Dilavər, gözümə bir təhər görünürsən, aşna. Yenə mənsiz harda vurmusan?

Dilavər. Çün əz qəza təsadüfi oldu. Canınçin bu saat dönmüşəm şirə, pələngə, əjdahaya, hərif istəyirəm çıxsın qabağıma.

Qorxmazov. Bir söz demirəm ki, bu araq şoğərib ki var, ondan siçanın da boğazına töksən pişikdən ştraf istər.

Dilavər. Pəh-pəh, ölmə, ölmə... tapmısan. (*Oxuyur.*)

Sənin eşqinlə əzəldən elə sərməstəm ki,
Zərrə təsir edə bilməz gözəlim vodka mənə.
İştaham xeyli kasıbdır, nə gərəkdir ki, plov,
Yetər ey sevgili canan quru selyodka mənə.
Gər yıxılsam küçədə, tez tut əlimdən qaldır,
Durma başdan-başa çək eşq ilə sən şotka mənə.

Qorxmazov. Varam sənin belə məzəli cözlərinə.

Dilavər. Üzünüzə demirəm, həqiqətən siz çox böyük vücudsunuz. Heyf, səd heyf, özünüz özünüzü tanımırsınız. Əz qəza bir az əvvəl Bayramalı ilə əsnayi müsahibədə ərz eləyirdim ki, bu mənsəb sizin kimi nadir bir vücud üçün çox balacadır, bəli.

Qorxmazov. Sağ ol qədir bilən dostum, sağ ol! Məsələ yerdə deyil. Yadından çıxartma ki, mənim kimi adam balaca bir yeri böyüdə bilər.

Dilavər. Siz də düz deyirsiniz, o da. Ancaq ürəyim yaman yanır. (*Bu an Bayramalı podnosda dilim-dilim kəsilmiş qovun-qarpız gətirir.*) Pəh, pəh, ölmə, Bayramalı, ölmə!

Bayramalı. Borcumdur.

Qorxmazov (*zəngi basır, Dəmirov götürür*). Adə Dəmirov...

Dəmirov. Salam!

Qorxmazov. Uzun eləmə, get! Yanıma heç kəsi buraxma... Biz millət işiylə məşğuluq. Nitqə hazırlaşırıq. (*Dəmirov gedir.*) Varam belə zavxoza...

Bayramalı. Məni gözləyənlər var, mən gedim. (*Gedir.*)

Qorxmazov. Can yandıran adamdır.

Dilavər. Çox.

Qorxmazov. Yaxşı, Dilavər, sənin gözəl mühasib olduğunu bilirəm. Görüm indi o biri sənətini necə göstərəcəksən? Nitqimi deyirəm ey, yazıb qurtarmısan, ya yox?

Dilavər. Çoxdan... Alın, baxın! (*Ona çox qalın bir dəftər verir.*)

Qorxmazov. Adə bu boyda reç olar ki, yazıbsan. Azı on kilo gələr. Aşna, bunun hamısını danışsam nitqim səhərəcən qurtarmaz ki...

Dilavər. Əslən bir o qədər uzun deyil. Yarısı nəsrlədir, yarısı da nəzmlə. Nəzm hissəsi doqquz min beytdir.

Qorxmazov. Pah atonnan! Bir-iki cümlə oxu görüm reçim necə çıxıb. Xamuş.

Dilavər

Həyatın şən qucağında, a yoldaşlar, tavarişi,
Atelye modamın ali qurulmuşdur bütün işi!

Qorxmazov. Tişi! Saxla, adə, bu şerdir ki.

Dilavər. Ərz etdim ki, yarısı nəzmlədir.

Qorxmazov. İstəməz.

Dilavər. Niyə?

Qorxmazov. Bir də gördün zəhrimarın bir yerində ilişdim, sonra?

Dilavər. İlişməzsiniz inşallah.

Qorxmazov. Yox, yox. (*Kitabı vərəqləyir.*) Aşna elə birinci səhifələrdən görürəm ki, nitqimi dayaz yazmısan. Mənim kimi adama yaraşmaz ki, tribunaya çıxıb dayaz nitq eləsin. Bir az da dərinləşdir. Elə dərinləşdir ki, prenyaya çıxanlar əl-qol atıb üzə bilməsinlər, nitqimin dərinliyində batıb boğulsunlar.

Dilavər. Çox qorxdum ki, nitq mübarəkinizi qəliz yazsam, daha ilişərsiniz. Buna görə də...

Qorxmazov. Fikrin özünə, mənə getməsin. Nitqimi nağıl dilində yaz ki, kəmsavad camaat da başa düşsün... (*Yenə dəftərə baxır.*) Adə, bu sözləri niyə həlqəyə salmısan?

Dilavər. Mötərizəyə? Bunlar sitatdır.

Qorxmazov. Ştatdır? Mən ştatdan danışmayacağam.

Dilavər. Sitat. Yəni özgələrin fikri, ayə.

Qorxmazov. Adə mən öz gül kimi fikirlərimi qoyub özgələrin fikrinə niyə əl atım axı. Aşna, gərək təzədən işləyəsən.

Dilavər. Bu gözlərim üstə.

Qorxmazov. Qaldı nitqimin preniyası, yox, mən preniya, mreniya açmayacağam.

Dilavər. Bunsuz olmaz.

Qorxmazov. Yaxşı preniyanı da sən özün yaz. Sonra verərsən yoxlayım. Mənim reçimə zidd bir kəlmə də danışılmamalıdır. Preniyada sən danışarsan, Bayramalı danışar, Dəmirov danışar. Vəssalam. Gülaraya, o qarğaturistə və başqalarına söz verdirmərik. Sonra səsə qoyub preniyanı kəsərik, vəssalam. Adə, bir də kim məndən ağıllı söz danışacaq ki, onlara söz də verək, hə?

Dilavər. Ağıllı fikirdir.

Qorxmazov. Nitqimin alqışlarını da sən təşkil etməlisən.

Bu dəmdə Gülara əlində anket gəlir.

Qorxmazov. Bu nədən ötəridir?

Gülara. Bilmirəm, istəyiblər.

Qorxmazov. Mən hər şeyçin anket doldurmaram. Yəqin ki, ordençidir. Onda, sən doldur. Mən qol çəkərəm.

Gülara. Ancaq bir-iki suala mütləq özünüz şəxsən cavab verməlisiniz.

Qorxmazov. De gəlsin sualını.

Gülara. Peşəniz?

Qorxmazov. Peşəm?

Gülara. Bəli, peşəniz?

Qorxmazov. Yaz ki, rəhbərlik.

Gülara. Nə dediniz?

Qorxmazov. Niyə durub baxırsan, yaz ki, rəhbərlik. Ay qız, sizə rəhbərəm, ya yox?!

Gülara başını bulayaraq yazır.

Gülara. Təhsiliniz?

Qorxmazov. Necə deyim. (*Fikirləşir.*) Yaz ki, ali savadsız.

Gülara. Başa düşmədim.

Qorxmazov. Niyə axı? Yəni təhsili yarımçıq buraxmışam.

Gülara. Yaşınız?

Qorxmazov. Xeyir a, fikriniz məni qoca qələmə verməkdir? Onu görməyəcəksiniz. Yaz ki, yaşı naməlumdur... Daha sualın yoxdur ki?

Gülara. Sualım olmasa da, sözüm var. Bizim sovet adamları yaxşı mədəni geyinməyi sevir; bizim borcumuz isə onların bu arzusunu həyata keçirməkdən ibarətdir. Lakin bizim bəzi ustalar bunu unudaraq...

Qorxmazov. Yaxşı, yaxşı, sonra, görmürsən vacib millət işiylə məşğulam.

Gülara. Görürəm. (*Gedir.*)

Qorxmazov. Bu qızdan sənə sonra işlər danışacağam ki...

Dilavər. Başa düşürəm. Yoldaş Qorxmazov, əz qəza siz əvvəllərdə gərək ki, tamojnada işləmisiniz.

Qorxmazov. Tamojna nədir canım, mən yazığı üç-dörd ay bir yerdə rahat oturmağa qoymurlar ki... bir təşkilatı cana gətirən kimi, məni ordan götürüb başqa bir idarəyə atırlar ki, oranı da cana gətirim. Mən ölüm vicdanla, düzünü de görüm, bu bir neçə ayın müddətində buranı cana gətirmişəm, ya, yox?

Dilavər. Şəksiz, şübhəsiz, pəh-pəh, ölmə, ölmə!

Qorxmazov. Bəziləri deyir ki, gərək rəhbəri olduğun idarənin cikini-bikini, bütün sirlərini biləsən. Səhvdir, mənim əqidəmcə doktor olmasan da, böyük bir xəstəxananın müdiri ola bilərsən. İncinar olmasan da, zorba bir zavoda direktor müdiri olmağa ixtiyarın var. Canım qoy onlar işləsinlər, sən də kağız-kuğuza qol çəkib rəhbərliyini elə. Özünü də elə apar ki, hamı səndən tük salsın. Yoxsa başına çıxarlar, qara-qorxusuz, filansız da işləmək mənə əl verməz.

Dilavər. Pəh, pəh... Ölmə, ölmə! Hərçənd siz bizdən əfzəl bilirsiniz. Lakin məndən sizə vəsiyyət, əvvəla bilmədiyiniz şeyə bilmirəm deməyin və saniyən özünüzdən çox biləni məbada həndəvərinizə qoyasınız, çün hörmətdən düşərsiniz.

Qorxmazov. Ağlabatan sözlərdir.

Dilavər. Yoldaş Qorxmazov, təhər-tövürünüzdən belə məlum olur ki, cavanlıqda məndən ayrılandan sonra beş-altı darülfünun qurtarmısınız.

Qorxmazov. Xeyr, mən heç nə qurtarmamışam. Ömrüm məclislərdə, toyxanalarda keçib. Hər yerdə həmişə birinci mən danışmışam. Gördüyümü, eşitdiyimi yığmışam bax bura. (*Başını göstərir*). Bax bura. (*Qarnını göstərir.*) Darülfünun nədir canım...

Pəncərədən başlar uzanır. Dəmirov onları kənar edir.

Dəmirov. Yoldaş qırğom, tovariş qırğom... atam qırğom, bacım qırğom.

Qorxmazov. Dilavər, başın nitqimi yazmağa qarışıq olsa da, gərək mənim anadan olan günümə qədər bu şəklimin altı üçün bir-iki kəlmə qəribə bir qəzəl deyəsən...

Dilavər

De görüm dayaz olsun qəzəl, ya dərin olsun.
Təndir tək isti olsun, hovuz tək sərin olsun?
Müsahibdir sanma ki, atelyamda küllənir,
Məzəli bir şairəm, bundan xəbərin olsun...

Qorxmazov. Xəbərim var, dostum, var.

Dilavər. Buyurun görək hansı qafiyələri işə salım, məsələn, bir var kamiyab, afitab, kəbab, şərab, bir də var, tellər, sellər, bellər, yellər...

Qorxmazov. Ayaqlar.

Dilavər. Xeyr, ədəbiyyata yamaq vurma. Yaxud, kaman, aman, çoban, daban...

Qorxmazov. Pencə.

Dilavər. Xeyr, pencənin qafiyəsi mütləq gəncə, ya da ki, səncə, məncə olmalıdır.

Qorxmazov. Çox dərinə getmə... Bir az lorı yaz. Elə ordenli şairimiz Nizami də prostoy dildə yazıb.

Dilavər (*gülür*). Pəh, pəh, ölmə, ölmə!.. Siz ədəbiyyat tarixini də çox gözəl bilirsinizmiş...

Qorxmazov. Sən məni nə bilmisən. Mənim bu sinəm xəzinədir, xəzinə. Bax, Xəyyamov burda yatır, Füzulov burda yatır. Seyid Əzimov burda yatır. Əliağa Vahidov burda yatır, Dilavər burda yatır.

Dilavər (*gülür*). Bu qədər yorğan-döşəyi hardan tapırsınız?

Qorxmazov. Gülərsən... bəli biz beləyik, yoldaş Dilavər... Qaldı şəklimin altı üçün bir bürüştə qəzəli yadından çıxarma ha!

Dilavər. Baş üstə...

Bu zaman Dəmirov tələsik dalı-dalı içəri girib şəklə baxır.

Qorxmazov. Yenə nə var, adə?..

Dəmirov. Salaməleyküm... Sizin o əyal...

Qorxmazov. Hm, dedim ki, məşğulam. Bir də bir kərənlik onu bilməlisiniz ki? hər yanıma gələn adamı kabinetimin qapısında saatlarla gözləməyə məcbur etməsəm, rəhbərliyimi hiss etməzlər. Deyin getsin!

Dəmirov Qorxmazovun yenə də şalvarının tozunu çırpır.

Dilavər. Afərin... Düz buyursunuz. Hicransız vüsalın nə ləzzəti... Qoy yanına gələnlər hicran oduna yansınlar, sonra...

Qorxmazov. Afərin.

Dilavər

Həqiqi aşiq, əlbəttə, dözər hicrana, Qorxmazov,
Yesə bu dərdi-qəmlə qəlbini müryana, Qorxmazov.
O kəs ki, mübtəladır bir gözəl canana, əlbəttə,
Vəfalı yara yetməkçin gedər Tehrana, Qorxmazov.

Qorxmazov. Tehrana niyə, lap Mərəzəyə də gedər. Yaxşı, ey atelya modamın modnı şairi, bu qabiliyyət ki, səndə var, niyə pisatelski soyuza yazılmamısan?

Dilavər. Çün o qapını min kərə döymüşəm, sədd heyf üzümə açmayıblar...

Qorxmazov. Olardan əskiksən məgər?

Dilavər. Xeyr... çün onlar sənin, mənim qandığımız eşq aləminə biganə kəslərdir.

Qorxmazov. Qəm yemə dostum... gün gələr qəbrinin üstündə heykəlini özüm öz xərcimə bu əllərimlə dikəldərəm.

Bayırdan Dəmirovun səsi gəlir.

Dəmirov. Yoldaş qırğom, tovariş qırğom.

Gülara müştərisi ilə içəri girir.

Müştəri. Canım belə də atelya moda olar? Belə də paltar tikərlər?

Qorxmazov. Səssiz-səmirsiz, əngəlsiz, cəncəlsiz.

Gülara. Yoldaş Qorxmazov, bu yoldaş şikayət edir ki, kostyum onun əyninə tikilməyib... Usta isə bu paltarı bunun əyninə, ölçüb-biçdiyini iddia eləyir. Məncə yoldaş haqlıdır.

Qorxmazov. Ay qız, sən bir dayan. A yoldaş, de görüm nə olub?

Müştəri. Bu kostyum mənim əynimə tikilməyib.

Qorxmazov. Kostyum gözümə çox əntiqə görünür. Gəl bir ayna qabağında gey görək.

Ayna qabağında pencəyi zorla müştərinin əyninə keçirirlər. Müştəri qollarını qaldıran kimi pencək daldan ikiyə bölünür.

Müştəri. Çox əntiqədir, yoldaş müdir, çox.

Gülara. Mən ustalarımızın yerinə xəcalət çəkirəm.

Qorxmazov. Usta, de görək bu niyə belə olur axı?..

Usta. Bilirsinizmi, günah məndə deyil... (*Qulağına pıçıldayır.*)

Qorxmazov. Aha... Yoldaş, siz bu kostyumu nə vaxt zakaz vermisiniz.

Müştəri. Doqquz ay əvvəl.

Qorxmazov. Doqquz ay əvvəl harda işləyirdiniz?

Müştəri. Su idarəsində.

Qorxmazov. Aha... indi harda işləyirsiniz?

Müştəri. Bunun mətləbə nə dəxli var?

Qorxmazov. Çox dəxli var. Cavab ver görək indi harda işləyirsiniz?

Müştəri. Ət kombinatında.

Qorxmazov. Pasluşi, görünür həddindən çox yemişsiniz.

Müştəri. Bu təhqirdir.

Qorxmazov. Pencək cəhənnəmə, yaxşı ki, özünüz partlamamısınız. Ustanın dediyinə görə siz bu kostyumu zakaz verəndə arıq, cılız bir adammışsınız. İndisə şişib dama dönmüsünüz.

Müştəri. Bilmirəm mən məhkəmə qarşısındayam, yoxsa atelya moda müdirinin?..

Qorxmazov. Hələlik atelya moda müdirinin.

Gülara. Yoldaş Qorxmazov, sizin müştərilərlə belə rəftar etməyə ixtiyarınız yoxdur.

Qorxmazov. Sən dinmə.

Müştəri. Mənim kostyumuma bir əlac.

Qorxmazov. Əlacı odur ki, təzədən gedin girin su idarəsinə, çerez 9 ay sonra gəlib kostyumunuzu bizdən təhvil alın.

Müştəri. Mən sizi məhkəmə məsuliyyətinə çəkməli olacağam.

Qorxmazov. Çək görüm necə çəkirsən! Tez bayıra!..

Gülara. Yoldaş, rica edirəm, buyurun gedək. Hər şey düzələr.

Gedirlər.

Qorxmazov. Yanıram, Dilavər... rəhbər mənəm, yoxsa o Gülara?

Dilavər. Bişək siz.

Qorxmazov. Dilavər, mən onun başını əkməsəm, o mənim başımı əkəcək. O çoxdan mənim yerimə göz dikib... İşçilərimizin çoxu da ona meyl bağlayıb. Belə söhbətlər də gedir ki, guya onu mənim yerimə qoyacaqlar. Yox, yox, mən hələ ölməmişəm. Mən onu ləkələr, çirkablar içində boğmasam o məni boğacaq. Yaxşı... (*Telefon eləyir.*) Kombinatın kadr şöbəsidir? Abbas Əli Baxşəliyeviç, sənsən? Salam. Mənəm, mən... Arvadınız paltosunu dünən apardı, razıdır? Çox şadam. O gecə niyə bizə gəlmədin, sənsiz içdik, sənin sağlığına. Ürəyimdə böyük dərdim var, sex müdiri Gülara Sadıqzadə yenə məni qurdalayır axı... Mənim kimi bir vətənbaza badalaq gəlir, özü də əxlaqdan. Necə, məşğul olan var? Mən ölüm orden məsələsində sən də göz-qulaq ol, qorxuram. Telefonun milləri vasitəsilə öpürəm səni. Sağ ol! (*Telefon dəstəyini asır.*) Dilavər, gördün gücümün zərbi-dəstini?!

Dilavər. Pəh, pəh, ölmə-ölmə... comərdsiniz, comərd!

Dəmirov (*tələsik gəlir*). Yoldaş Qorxmazov, gələn malları yığdılar anbara. Sizin ikinizi də çağırırlar.

Qorxmazov. Gedək Dilavər... (*Gedirlər. Pəncərə qarşısında Nadiri görür.*) Nadir, get kabinetimdə məni gözlə! Sənlə sözüm var.

Nadir içəri girir. Qorxmazovun şəklinə baxıb gülümsünür. Gülara da gəlir.

Gülara. Nadir, kimi gözləyirsən?

Nadir. Qorxmazovu. Gülara, sən Qorxmazova necə baxırsan?

Gülara. Bura gələni ancaq özüylə məşğuldur.

Nadir. Tək özüylə məşğul olsaydı dərd yarıdır. Deyəsən, sənlə də məşğul olmaq fikrindədir.

Gülara. Qoy bizi görək... Sən də qısqanmağa adam taplın. Mənim qəlbimdə yalnız bir ad yaşayır ki, onu sən özün məndən yaxşı tanıyırsan. Elə deyilmi, Nadir?

Nadir. Elə də olmalıdır. Ancaq mən istəyirəm ki, sənin adına güldən ağır bir söz deməsinlər.

Gülara. Necə məgər?

Nadir. Heç...

Gülara. Bilirəm... yenə də... nəzərində Qorxmazovu tutursan.

Nadir. Yox, yox, Gülara, bax gör Qorxmazovun karikaturasını necə çəkmişəm. Özü də məndən çox razı qalıb. Bu karikatura bizə lazım olacaq.

Gülara (*gülür*). Başa düşürəm. Onu nişanımıza çağırmadığımıza görə yaman pərtdir.

Nadir. Onun bizim məclisdə nə işi var.

Gülara. Onun haqqında mən əlaqədar təşkilatlara müraciət etmişəm. İş, əlbəttə, bizim xeyrimizə olacaq. Lakin hələlik onu müdafiə edənlər də var.

Nadir. Bilirəm.

Gülara. Mən getdim. Sonra hər şeyi söz eləyərlər. (*Gedir.*)

Qorxmazov (*gəlir*). Hə, yoldaş qarğaturist, karnaval dəm-dəsgahı hanı?

Nadir. Buyurun. (*Paketi açıb müqəvva eskizlərini nümayiş etdirir.*)

Qorxmazov. Pah atonnan. Adə, sən burda heyvanxana aşmısan ki... Bu nədir adə?.. (*Müqəvvaları sifətində yoxlayır.*)

Nadir (*gülərək*). Ta qədimdən qayda belədir... Karnavalda gərək hərə bir heyvan şəklinə girə!

Qorxmazov. İnteresni, adə, yəni bu it-pişik, at-eşşək maskasını utanmayıb taxan olacaq?!

Nadir. Əlbəttə...

Qorxmazov. Nə bilim vallah... Daha adamlarda həya, abır qalmayıb. Yoldaş rəssam, karnaval dəm-dəsgahını təsdiq eləyirəm. (*Eskizlərə imza atır.*)

Nadir. Mən getdim.

Qorxmazov. Bir dəqiqə! Bayaq qanını qaraltmaq istəmədim. Gülaranı çoxdanmı tanıyırsan?

Nadir. Üç ay olar, necə məgər?

Qorxmazov. Heç...

Nadir. Sözlü adama oxşayırsınız.

Qorxmazov. Sözüm odur ki, sizdən qabaq başqasıyla gəzib-eləməyib ki?

Nadir. Gəzəndə nə olar ki?

Qorxmazov. Çox şey... Yaxşı, o, kurorta niyə getmişdi?

Nadir. Xəstə idi.

Qorxmazov. Xəstəliyi nə idi axı...

Nadir. Bir az açıq danışın.

Qorxmazov. Sözün açığı odur ki, dünən bir məktub almışam.

Nadir. Kimdən?

Qorxmazov. Naməlum bir Allah bəndəsindən... (*Stolun yeşiyindən bir məktub çıxarır.*) Yazır ki, sizin sex müdiri Gülara Sadıqzadə əxlaqdan...

Nadir. Sus!..

Qorxmazov. Adama yaxşılıq yoxdur.

Nadir. Ver məktubu, özüm oxuyum.

Qorxmazov. Onu görməyəcəksən.

Nadir. Mən onu yazanı və yayanı məsuliyyətə çəkdirərəm. (*Əlindən almaq istəyir.*)

Qorxmazov. Geriyə çəkil, sən bir bundakı cürətə bax. Mən heç məktub almamışam. (*Məktubu cırıb səbətə atır.*)

Nadir. Sən onu ləkələyə bilməzsən! (*Hirsli gedir.*)

Qorxmazov. Yavaş yeri...

Gülara gəlir.

Gülara. Yoldaş Qorxmazov, bu nədir, bunu kim yazıb?

Qorxmazov. Ver baxım. (*Oxuyur.*) Bəli, hamısı düzdür də. Mən prikaz vermişəm, Dilavər də yazıb.

Gülara. Planı 90 faiz doldurduğumuz halda, 130 faiz yazmağa nə ixtiyarınız var?

Qorxmazov. Ay qız, əlimizdə hələ 20 gün var, ya yox? Əvvəl-axır mənim rəhbərliyim altında bir 40 faiz də artıracağıq, ya yox?

Gülara. Bunu siz yox, vicdanlı işçilərimiz artıracaq.

Qorxmazov. Bəs mənim rəhbərliyim? Başa düş, yuxarıya burda yazdığımızın yekunu lazımdır, itoq yekunu ...

Gülara. Mən yuxarı təşkilatlara yalançı, saxta sənəd göndərməyə yol verməyəcəyəm.

Qorxmazov. Sən kimsən ki, yol verməyəsən? Bir də başa düş, bu gün-sabah orden əhvalatı olacaq deyirlər... Belə lazımdır. Sən mən deyənə qulaq as... Sən gərək mənim avtoritetimi yerə vurmayasan.

Gülara. Xalqı aldatmaqla hörmət qalxmaz. Hörmət qazanmaq üçün ağıl, bilik, namus, vicdan gərəkdir.

Qorxmazov. Qənişnə...

Dəmirov (*gəlir*). Salam, necəsən?

Qorxmazov. Adə, səni kim çağırdı bura?

Dəmirov. Qulağıma zəng səsi gəldi. (*Gedir.*)

Qorxmazov. Gülara, vallah hər səni görəndə özümü itirirəm.

Gülara. Yəni o qədər qorxuluyam?

Qorxmazov. Qorxudan yox ki... ayrı şeydən... necə mənim sağ əlim... səni dünyalar qədər istəyirəm. Sənin xüsusi jizninlə çoxdan interesavatsa oluram.

Gülara. Nə üçün?

Qorxmazov. Mən bir rəhbər kimi istəyirəm sənin çin yaxşı şərait yaradım, biləm görəm nəyin var, nəyin yox, kimin var, kimin yox.

Gülara. Atam da var, anam da...

Qorxmazov. Daha...

Gülara. Özüm varam.

Qorxmazov. Onu bilirəm, patom, patom...

Gülara. Nişanlım var...

Qorxmazov. Bəla elə bundadır ki, cavanlar tez nişanlanıb özlərini bədbəxt eləyirlər.

Gülara. Bədbəxt niyə?

Qorxmazov (*qəhqəhə çəkir*). Özü də kimə nişanlanıb. Nə bilim o çalağanturistdir, nədir ona.

Gülara. Nadir çox ağıllı, bacarıqlı oğlandır.

Qorxmazov. Bir başa düş, bu rəssamdır, bu şairdir, bu artistdir, nədir, yaman şorgöz tayfadır. Yüz qızı, birdən sevirlər, birdən...

Gülara. Yanılırsınız.

Qorxmazov. Xeyr, vallah deyirəm ki, hansı müdirin belə bir zamı var, hansı zamın mən kimi adamı var! Doğrusu, qurbandır bütün atelya modamın var-yoxu sənə. Mən ölməmişəm ki... beş gün dünyadır.

Gülara. Bir az ədəbli danışın, yoldaş Qorxmazov.

Qorxmazov. Ədəbsiz sənin o adamındır ki, var. Məndə sübut var, sübut!

Gülara. Bu iftiradır.

Qorxmazov. Yox, həqiqətdir. İnanmırsan buyur. (*Stolun gözündən bir konvert çıxarıb içindəki kağızı nəzərdən keçirir.*)

Gülara. O nədir?

Qorxmazov. Naməlum bir vicdanlı şəxsin Nadirin tərbiyəsizliyini sübut eləyən canlı, şanlı məktubu.

Gülara (*onun əlindən almaq istəyir*). Ver baxım.

Qorxmazov. Mətləbi bildin, kifayətdir. Al... (*Cırıb səbətə atır.*)

Gülara. Mən sizinlə ayrı yerdə danışaram. Bunlara imza atın! (*Ona sənədlər göstərir*).

Qorxmazov. Harda danışırsan danış. Mənim dalım möhkəmdir, möhkəm.

Gülara (*gedir*). Baxarıq!

Dəmirov (*gəlir*). Zaddır... evimiz yıxıldı.

Qorxmazov. Adə pajar-zad olmayıb ki...

Dəmirov. Pajar yaxşıdır, ancaq arvad milisionerlə əlbəyaxa olub.

Qorxmazov. Arvad? Onda yenə min şükür bizim arvada... Görəsən bu hansı arvadağız kişinin arvadıdır? (*Bu vaxt zəng vurulur.*) Nə, nə? Süründürürlər? Sən kimsən ki, belə böyük-böyük danışırsan? Necə? Şair Xəyal Rza? İstəyir lap qərib İmam Rza ol, məni qorxuda bilməzsən. Vallah mən də sizin kimi bekar olsam ildə nədir, lap gündə bir kitab bağlaram.

Bu dəmdə Dünya xanım pəncərədən içəri atılır.
Dalınca da milisioner fit çala-çala içəri girir.

Qorxmazov. Daha mənim kitabım bağlandı.

Dünya. Havaxtdan bu xarabanın qapısı mənim üzümə bağlanıb, ağa Qorxmazov?

Qorxmazov. Sakit, yavaş, danışmaq kulturadır, bağırmaq xaltura, Dünya xanım.

Dünya. Xaltura sən özünsən, tez al, səhvini al boynuna, yoxsa...

Qorxmazov. Mənim səhvim odur ki, anadan olmuşam.

Dünya. Olan gününə daş düşəydi, daş!

Qorxmazov. Avtoritetimi gözlə, arvad!

Milisioner. Yoldaş direktor, şəxsi davanızı evdə eləyərsiniz. Ancaq mən bu vətəndaşı rayondan aparmalıyam. İcazə verin telefonla köməyə bir milisioner çağırım.

Qorxmazov. Hay-hay, bir polk da çağırsan bacarmazsan, get işinə.

Milisioner. Xeyr, mən çağırmalıyam.

Dünya. Xox, qorxdum elə! (*Ayna qabağında özünü düzəldir.*)

Qorxmazov. Bir məni başa salın görüm nə olub axı?

Milisioner. Mən bu gün bu qonşuluqdakı kolxoz bazarında növbətçiyəm. Bir az əvvəl bu vətəndaş bir neçə kisə qovun-qarpız gətirib töküb bazarın lap ortasına.

Qorxmazov. Mən bir ölən günümü bilmirəm. Dünya, səni qınamayan olsa məni də bazara çəkib heçə-puça satarsan.

Dünya. Heçə-puça getsəydin, indi səni çoxdan satmışdım.

Milisioner. Nəhayət, bu vətəndaş, qovun-qarpızını bəyənməyənə, almayana yağış kimi küçə söyüşləri yağdırıb. Mən onu intizama çağıranda məni də vəzifə başında təhqir edib hədələyir.

Dünya. Yox bir dayanıb baxacaqdım sənin çin.

Milisioner. Bu vətəndaşı rayona aparmaq mənim vəzifəmdir.

Dünya. Rayona xuliqanları aparırlar.

Milisioner. Yoldaş direktor, rica edirəm xanımınızı intizama çağırasınız.

Qorxmazov. Rəhmətlik... nə qoyub, nə axtarırsan. Sən beli tapançalı onunla bacarmayandan sonra, mən yazıq əli-beli boş ona neyləyə bilərəm!

Milisioner. Məsələ bununla qurtarır. Xanımınız o biri otaqda işçilərinizin və müştərilərinizin yanında mənə əl qaldırmaq istəyirdi.

Qorxmazov. Yaxşı qurtarmısan, yoldaş milisioner. Mənə əvvəl elə gəlirdi ki, milisionerlər fışqırığı kefi köklükdən çalırlar. Amma indi görürəm ki...

Dünya. Kişi, əmr elə milisioner rədd olub getsin!

Milisioner. Mən akt bağlamışam gedən deyiləm.

Qorxmazov. Əşi, onda mən gərək bunun əlindən gündə yüz akt bağlayam ki... Get işinə, sən çox yüngül qurtarmısan...

Dünya (*getmək istəyir*). Kişi, sonra gələrəm.

Milisioner (*fit verir*). Dayan!

Qorxmazov. Mən ölüm barışın getsin. (*Pul göstərir.*) Al bu da arvadın ştrafı.

Milisioner (*pulu onun üzünə çırpır*). Qalsın xanımınıza, xərclərsiniz. Mən buna görə də sizdən akt bağlamalıyam.

Dünya. Qaragün, gör kimə pul təklif eləyir a!..

Qorxmazov (*var-gəl edir. Fikirləşir, sonra*). Yoldaş milisioner, görünür sizin iş-gücünüz qurtarıb ki, arvad-uşaqla məşğul olursunuz.

Bu dəqiqə başıma bir fikir gəldi. Bu axır vaxtlarda mən çox qorxuram ki, düşmənlərim, həriflər mənim suyuma qəsd eləsinlər. Olmaz ki, bundan sonra sən xüsusi mükafatla məni evdən işə gətirib, işdən evə aparasan ki, düşmənlər qara niyyətlərinə nail olmasınlar?

Milisioner. Sizin başınıza hava gəlib, nədir?

Qorxmazov. Gəlməyibsə də, bundan sonra gələr inşallah.

Dünya. Uzun sözün qısası, kişi, əmr elə artıq adamlar çıxsın bayıra.

Milisioner. Görünür, bu otaqda yox, o biri otaqda şahidlərin əlilə akt bağlamalı olacağam. (*Digər otağa keçir.*)

Qorxmazov (*Dəmirova*). Dəmirov... Siz allah çalışın milisioneri dilə tutun akt bağlamasın.

Dəmirov. Görək də. (*Dəmirov gedir.*)

Dünya (*birdən şəkli görür*). Bıy, bıy, bayaqdan bunu görmürdüm. A kişi, bu ayı kimdir, hə?

Qorxmazov. Mənəm, ay arvad, ayı nədir?

Dünya. Yaxşı, mənim başım o biri otaqda milisionerlə qarışıq olanda sən kabinetinə heç kəsi buraxmayıb öz zamınla nə pıç-pıç eləyirdin hə!

Qorxmazov. İşdən danışırdıq.

Dünya. Hansı işdən?

Qorxmazov. Mejdunarodnı məsələlərdən. Yaxşı işçi olmasına baxma, yaman kəmsavaddır. Axı gərək kadromuzu tərbiyələndirək də.

Dünya. Əcəb müəllimsən. Vallah məəttələm ki, cavan-cavan gözəl-göyçək qızlar bunun par-par parıldayan tüksüz kəlləsində nə görürlər.

Qorxmazov (*gülərək*). Arvad, qaydadır pərvanə işığa gələr.

Dünya. Yaxşı, mən o pərvanələri sənin başında ağcaqanada döndərməsəm Dünya deyiləm.

Qorxmazov. Niyə qısqanırsan axı. Gülarayla bizim Nadir nişanlanıblar ey.

Dünya. Cəhənnəmə, gora nişanlanıblar.

Qorxmazov. Sən canımı yığdın lap boğazıma. Məndən nə istəyirsən, ay mənim ömürlük qazamatım, nə?..

Dünya. Mənə deyirsən ömürlük qazamat? Yoxsa beş il qabaq ayaqlarıma düşüb dediyin sözlər yadından çıxıb? Görünür sənin dərsini yaxşı verməmişəm. Tez bu dəqiqə təzədən düş ayaqlarıma və de: "Ey Dünya, dünya, mənə sənsiz zindandır, zindan!".

Qorxmazov (*oyan-buyana baxır*). A Dünya Bu zülmü Allah götürməz axı...

Dünya. Bu dəqiqə dediyimə əməl eləməsən...

Qorxmazov (*tez pəncərəni örtür, üzündə əzab əlamətləri*). Yaxşı... (*Dünyaya yaxınlaşır, bu dəmdə Dəmirov tələsik içəri girir.*)

Dünya. Tfu, gəlməyə vaxt tapdın?

Qorxmazov. Allah üzümə baxdı, nə vaxtında gəldi.

Dəmirov. Şey... milisioneri yola gətirmək olmur. Sonra Bayramalı və Dilavər deyir ki, bizimlə işi yoxsa bir saatlığa nahara gedək, varsa qalaq.

Dünya. İtilib getsinlər.

Qorxmazov. Yox, qalsınlar.

Dünya. Dedim ki, getsinlər!

Qorxmazov. Qalsınlar!

Dəmirov. Baş üstə, deyərəm həm getsinlər, həm də qalsınlar. (*Çıxır.*)

Dünya (*ayna qabağında məşq eləyir*). A kişi, bilirsən nə var? Parkdakı karnavalda istəyirəm hamının gözünü çıxaram.

Qorxmazov. Birinkini çıxarmısan, bəs deyil?

Dünya. Yaxşı, yaxşı, de görüm, karnavalda sən də olacaqsan?

Qorxmazov. Yə bilim, hardan... vaxtım hanı. (*Kənara*) Deyəsən, zalımın qızı karnavalı mənə haram eləyəcək. Dəli şeytan deyir nitqini maska altında elə...

Dünya. Başqalarıyçın yerin dibindən vaxt taparsan.

Qorxmazov. Dünya, burax bu qəprizləri. O biri otaqda priyomnımda saatlarla gözləyənlər var. Get, gəlib evdə doyunca danışarıq.

Dünya. Yaxşı... onda mindir mını maşınına, tez yola sal görüm.

Qorxmazov. Mənim maşınım hardaydı, ay arvad!

Dünya. Ay kişi, demirdin ki, bu gün-sabah verəcəklər? Hələ ala bilməmisən, ay fərsiz? Xalqın arvadları hamama, bazara, partnixaya, manikyura, pedikyura – hər yerə maşınla getsin, mən Dünya xanım piyada! Onların nəyi məndən artıqdır, hə?

Qorxmazov. Heç nəyi, çox çalışdım, ancaq...

Dünya. Acizin biri, aciz!

Qorxmazov. Arvad, qurtardın, ya yox?

Dünya. Yox, bu saat o paltar şəkli çəkən oğlanı çağır gəlsin. Karnaval paltarımı ona başa salım.

Qorxmazov (*zəngi tez-tez basır, tok olmur*). Buna nə oldu... Adə Dəmirov, Dəmirov, Dəmirov... (*Özü bayıra çıxır səhvən asılqandan Dünyanın şlyapasını başına keçirir.*)

Dünya (*ətrafı nəzərdən keçirir. Qorxmazovun yeşiklərini axtarır. Bir neçə məktub çıxarıb sumkasına qoyur*). Bunlara evdə baxaram.

Nadir (*gəlir*). Salam, xanım!

Dünya. Cavan oğlan... aman allah... (*Kresloya yıxılır.*)

Nadir. Sizə nə oldu, xanım?

Dünya. heç, yenə yadıma düşdü...

Nadir. Nə, kim?

Dünya. O, o, ilk məhəbbətim, belə də bənzəyiş olar, siz nə qədər də ona bənzəyirsiniz. Bəs mən niyə bura belə tez-tez gəlirəm?

Nadir. Heç nə başa düşmürəm, canım.

Dünya. Elə gərək açam sandığı, tökəm pambığı! (*Nadir diqqətlə, təəccüblə Dünyaya baxır.*) Elə baxma, insafsız!

Nadir. İnsafsız kimdir, canım?

Dünya. Qulaq as! Mənim ikinci ərim pis adam deyildi. Özü də sizin direktorunuzla tamojnada işlərdi, yaxın dostdular. Bu fərsiz o qədər bizə gəldi getdi, o qədər mənə dil tökdü ki, axırda mənim kimi nəcib, həyalı, abırlı, namuslu qadını yoldan çıxarıb özünə arvad elədi. Birinci ərim bunun yanında qızıla tutulası adamdı. Heyf! Siz, bilirsiniz nə qədər də ona oxşayırsınız. Mən buna davam gətirə bilməyəcəyəm, aman, of... (*Yalandan ürəyi gedir. Divana yıxılır, Nadir qrafindən stəkana su tökür... Dünyanın başını qaldırıb ona su içirən dəmdə Qorxmazov və Gülarə içəri girir.*)

Qorxmazov. Adə, indi də mənim arvadıma əl atırsan, qarğaturist? (*Gülaraya*) mey vidu!

Gülara. Belə... (*Nadiri süzüb kabinetdən çıxır.*)

Nadir. Xanımınızın ilk məhəbbəti yadına düşüb, ürəyi getmişdi.

Dünya. A kişi, bu cavan oğlan rəhmətlik qardaşımla elə bil bir almadır bölünüb. Hə, qardaş, söhbətimiz yarımçıq qaldı... Mən istəyirəm ki, bütün parkın gözü məndə olsun. Tez ol, mənə yaxşı parça nümunələri göstər görüm.

Nadir (*bir dəftərçədə ona parça nümunələri göstərir*). Bax, bu sizin nəcib fiquranıza çox uyğundur. (*Parça çox şit və duzsuzdur.*)

Dünya. Sağ ol, cavan oğlan. (*Dünya onu süzür.*)

Qorxmazov. Az sağollaşın...

Dünya. A kişi, mənim seçdiyim parçadan mənim istədiyim fasonda heç kəsə paltar tikilməyəcək ha... Bu fason mənimdir, mənim.

Qorxmazov. O da baş üstə.

Nadir. Bəli. (*Kənara*) Baxarıq.

Dünya. Gedim baş ustaya əndamımı ölçdürüm. (*Dünya getmək istərkən əlində akt və ruçka milisioner, Bayramalı, Dilavər və başqaları otağa girirlər.*)

Milisioner. Vətəndaş, bir dəqiqə, akta qol çəkin, sonra. (*Aktı ona uzadır.*)

Dünya. Sən hələ burdasan?

Milisioner. Vətəndaş, qanun naminə, sakit.

Dünya. Mən sənin çin qanuna yerləşən arvadlardan deyiləm. Qırsaqqızın biri qırsaqqız!

Milisioner. Xanım, ədəb yaxşı şeydir. Al, tez aktı oxu, qol çək!

Dünya (*aktı alıb cırır*). Ver qol çəkim. Dinc əldin?..

Milisioner (*aktı onun əlindən almaq istərkən Dünya sumkasını fırlayaraq milisionerə hücum çəkir.*) Mən indi səni milisionerlikdən dvornikliyə endirməsəm, Dünya adımı dəyişib kənd qoyacağam, kənd!

Qorxmazov (*cibindən ağ yaylıq çıxarıb araya girir, yaylığı havada yellədir, Dünyanın zərbələri onun başına dəyir*). A Dünya, bütün dünya sülhə qol çəkir, sən hələ də hərbiyə deyirsən? Dilavər, Dəmirov, kömək eləyin, atam yandı!

Milisioner (*fışqırıq çalır*). Vətəndaş, sakit, sakit!

Dünya fışqırığı milisionerin əlindən qapıb özü çalır.
Sürətlə milisionerin üzərinə cumur.

Qorxmazov. Arvad, lap anadangəlmə milisionermiş ki...

Milisioner (*Dünyaya tərəf gedir. Dünya fit çalmaqda davam edir*). Vətəndaş, düşün qabağıma... rayona!

Dünya. Kəs! (*Fit çala-çala pəncərədən koridora atılıb gözdən itir.*)

Milisioner (*pəncərədən küçədəki milisionerləri səsləyir*). Milisioner, milisioner! Adə Heydər, onu tut! (*Gedir.*)

Qorxmazov. Yazıq milisioner! (*Qəhqəhə*)

PƏRDƏ

İKİNCİ PƏRDƏ

Park şüarlarla bəzənmişdir. Bəzi ağaclardan paltar eskizləri və modelləri asılmışdır. Pərdə açılarkən rəqs edən gənclər səhnədən keçirlər. Qorxmazov alnının tərini silə-silə gəlir. Dilavər, Bayramalı və Dəmirov əl çala-çala onu təqib edirlər.

Qorxmazov. Burda niyə, orda əl çalaydınız da.

Dəmirov. Mən sizə partapart əl çalanda dedilər: xuliqanlıq eləmə.

Qorxmazov. Heç eybi yoxdur, Gülara... Sən məni tribunadan aşağı düşürürsən? Gör bir nə deyir a... Qorxmazov azğındır, qudurğandır, gəldi gedərdir. Səhvin var, Gülara, mən pastayannıyam, pastayannı...

Dilavər. Ölmə, ölmə!..

Qorxmazov. Gör nə deyir a. Qorxmazovun atelya modadan başı çıxmır. Xeyr, Gülara xanım, mənim çox şeydən başım çıxır.

Bayramalı. Adə, niyə durmusunuz, bu gözəl nitqdən sonra gəlin hörmətli rəhbərimizi atıb-tutaq.

Dilavər. Ərşi əlaya, ərşi əlaya.

Dəmirov. Yaşasın aşnamız Qorxmazov, adə vurrey...

Qorxmazovu atıb-tuturlar, onun fəryadına fikir verən olmur.

Qorxmazov. Vay, vay, aman!.. Boğuldum, vay, vay, öldüm!..

Dilavər. Ölmə, ölmə!

Dəmirov. Yaşa, yaşa!

Qorxmazov. Ay zalımlar, doğrudan ölürəm ey...

Bayramalı. Buraxın, birdən ölüb elər, qanı düşər üstümüzə.

Qorxmazovu bihal vəziyyətdə yerə qoydular.

Dəmirov (*nəfəsini yoxlayır*). Adə, deyəsən doğrudan öldü axı.

Dilavər. Tez su...

Dəmirov bir ağacın dibindən bağça sulayan süzgəci qapıb Qorxmazovu sulayır. Qorxmazov ayılıb yavaş-yavaş ayağa qalxır.

Qorxmazov. Adə, ağac-zadam ki, məni sulayırsan?

Bayramalı. Bütün bunlar sizə hörmət üçündür.

Qorxmazov. Napras yerə.

Dilavər. Adətdir, yaxşı natiqləri atıb-tutarlar.

Dəmirov (*onun paltarını təmizləyir*). Öldürsələr də əyilməyəcəyəm.

Qorxmazov. Dilavər, bir dilin də var danışırsan? Adə, o nə nitq idi yazmışdın, hə?

Dilavər. Çün piş əz vaxt, bərayi məlumat...

Qorxmazov. Sənin məlumatın başına dəysin. Adə, o nə zibil nitq idi yazmışdın?

Dilavər. Çün, çün...

Qorxmazov. Zəhrimar çün, çor çün. Ağzına gələni yazmısan mənim nitqimə, mən də çıxmışam tribunaya ki, bu saat həriflərə zorumu göstərəcəyəm. Əcəb göstərdim zorumu. Gördüm həriflər məni nə kökə salıb tribunadan aşağı düşürdülər? Barakallah sənə, barakallah!

Dilavər. Çün nadanlar şeri nə qanır.

Qorxmazov. Nadan sənsən ki, məni düşmənlərimin qabağında heçə vurdun. Nitqimi zibilləyən sənin o qəliz, ibarəli şerlərin olmadı məgər? Heç eybi yoxdur, onlarla sabah idarədə danışaram.

Dilavər. Pəh, pəh, ölmə, ölmə!

Qorxmazov. Bunlar keçər gedər, deyin görüm bizim Dünyanı görən olmayıb ki?

Dəmirov. Göz gəzdirmişəm, yoxdur.

Qorxmazov. Düşmənlərimdən birinci yaranı aldım, Dünyadan ikinci yaranı almaq istəmirəm, gedək dostlar, gedək!

Qorxmazov və Bayramalı gedir.

Dəmirov (*Dilavəri bir kənara çəkərək qulağına pıçıldayır*). Sən öl düz deyirəm. Ancaq bir sən bil, bir də mən...

Gülüşürlər.

Bayramalı (*onlara yaxınlaşır*). Mən ölüm deyin nə olub? Deyin biz də gülək də...

Dəmirov. Bir dəqiqə... (*Kənara çəkib onun da qulağına pıçıldayır.*) Bir sən bil, bir də mən.

Dilavər. Əcaibdir, əcaib. Çün piş əzvaxt tifil görəsən kimdəndir, kimdən?

Dəmirov. Allah bilir. Amma öz aramızda, çox tez əmələ gəlib, çox...

Dilavər. Tez niyə olur. Biri öz dostundan soruşur ki, evləndiyiniz bir ay olmaz, amma arvad dünyaya bir övlad gətirib, de görək adını nə qoyaq? Dostu gülüb cavab verir: "Bir uşaq ki, 9 ay 9 günlük yolu bir aya sürətlə belə gəlib çıxıb, adını Aynapalan qoysanız məsləhətdir".

Bayramalı. Nə ağıllı cavabdır...

Nadirlə Gülara göz-gözə gəlirlər.

Dilavər. Cavan nəsli ürəkdən təbrik etmək borcumuzdur! Sonsuz alqış! (*Əl çalır.*)

Nadir. Təşəkkür. (*Eskizlərə, modellərə baxır.*)

Dilavər. İxtiranız çox qəribədir, çün məhz məhəbbətin meyvəsi gərək belə də ola. Dost-aşnadan gizlu... pah... pah...

Gülara. Vallah günah Nadirdə deyil, məndədir. Dedik ki, xudmanı olsun.

Bayramalı. Aha... boynunuza alırsınız?

Gülara. Səhvimizi niyə boynumuza almayaq ki?

Dəmirov. Boynunuza almaqda çox ağıllı iş görürsünüz.

Gülara. Yaxşı, bu dəfə maaş alanda bir də bizdə yığışarıq, söz-söhbət qurtarar gedər. Daha orda-burda haqqımızda artıq-əskik söz deməzsiniz.

Dəmirov. Mən kişi kimi söz vermişəm. Lalam... sirr dağarcığıyam... hələlik bax üçümüz bilirik. Vay onda ki...

Gülara. Eh, hamı bilsə nə olar ki.

Dilavər. Çün o yaxşı olmaz.

Gülara. Onda xərcimiz bir qədər çox çıxar, onun qorxusu yoxdur.

Dilavər. Deyirəm körpənizin adını Aynapalan qoysaq yaxşıdır.

Nadir. Canım, körpə nədir, ayropalan nədir? Zarafatı buraxın.

Dəmirov. Uşaq tərəfdən xatircəm olun. Mən razı olmaram ki, Gülara xanım əziyyət çəkə. Onun ruhani atalığı mənim boynuma.

Gülara. Sağ olsun əvvəldən gələcək körpəmizə belə can yandıran dostlar!

Dilavər. Var olsun Gülara, var olsun Təyyarə! (*Əl çalır.*)

Nadir. Bizi utandırmayın, canım!..

Dilavər.

Məncə evlənmək, a Nadir, deyil əlbəttə xata,
Qoy təbiət eləsin sizlərə bir qız da əta.

(*Bayramalıya göz vurur.*)

İndi sürətlə olur dəhrdə hər şey hasil
Getməmiş zaksa görürsən ki, olursan bir ata.

Gülara. Dilavər, yenə kimə söz atırsınız, kimin haqqında pıçıldaşırsınız.

Dilavər. Övzayi zəmanədən danışırıq. Gedək dostlar, işlərimiz tökülüb qaldı.

Gedirlər.

Nadir. Onları qonaq çağıracaqsan ki, söz verdin.

Gülara. Bir sözdür dedim də. Əlindəki nədir, Nadir?

Nadir. Şeir kitabçasıdır. (*Ona göstərir.*)

Gülara. Mən bunu çoxdan axtarırdım.

Nadir. Gözəl şeirlərdi, gəncliyin qəlbinin incə hisslərini tərənnüm edir. Hicrandan, vüsaldan danışır...

Gülara. Görək şair nə deyir:

Gözəlim, gəncliyimi mən sənə qurban etdim,
Sənin hicranını öz dərdimə dərman etdim.
Sevirəm söylədin, axırda vəfasız çıxdın,
Ağladım, lalə kimi bağrımı al qan etdim.
Mərhəmət yox bu gözəllərdə, vəfa yox, deyərək
Gecəni, gündüzü dərya kimi tüğyan etdim.
Sənin uğrunda başım xeyli bəla, dərd çəkdi;
Özüm öz qəlbimi öz eşqimə zindan etdim.
Başqa bir gənclə səni qol-qola gördükdə aman,
Yox bu dünyada vəfa söyləyib, üsyan etdim.

Nadir. Necədir, Gülara, xoşuna gəldimi?

Gülara. Yox.

Nadir. Niyə?

Gülara. Bir qız öz sevgilisinə vəfasızlıq etmişsə, başqa qızların nə günahı?

Nadir. Öz aramızdır, qızlarda günah daha çoxdur. Bir də mübaliğəsiz şer olmaz ki... Məncə şair haqlıdır.

Gülara. Mən bu şairin yerinə olsaydım, vəfasızlıqda qızları yox, oğlanları təqsirləndirərdim.

Nadir. Yox, bu olmadı... Gülara, de görüm, mən heç sənə vəfasız çıxmışammı?

Gülara. Yox.. bəs mən necə?

Nadir. Sən də yox. Onu bil ki, ayrılıq cürət edib bizim səmimi eşqimizə yaxın düşə bilməyəcək. Bizim eşqimizin döyünən bir ürəyi var. Onu ikiyə bölsək yaşamaz. Barmağındakı o nişan üzüyünü görürsənmi? O bizim...

Gülara. Üzük cansız bir şeydir, bunsuz da keçinmək olar. Mən sənin qəlbini görürəm.

Nadir. Mən də sənin mənə qarşı məhəbbət dolu, ləkəsiz, pak qəlbini büllur ayna kimi əks etdirən o mənalı, mavi səmavi gözlərini görürəm. Mən o gözlərdə öz bəxtimizi görürəm.

Gülara. Mən də görürəm, Nadir!

Nadir. Gedək, Gülara.

Gedirlər. Dünya mələk qanadlı paltarda gəlir.

Dünya. Bağrım çatladı.

Müqəvvasatan qız. Müqəvva, müqəvva. Püşk ilə, püşk ilə.

Dünya. Ay qız. Çərən-pərən danışma... Torbanı bəri ver görüm. (*Müqəvva satan qız qorxa-qorxa torbanı Dünyaya tərəf uzadır. Dünya torbadan nömrə çıxarır.*) Tez ol 9 nömrəli müqəvvanı ver bura!

Qız (*ona it müqəvvası verir*). Buyurun...

Dünya (*müqəvvanı taxır*). Bu da mən. Gəzək görək başımıza nə gəlir. (*Skamyada oturub tum çırtlayır. Rəqs edənlər gəlib onun qabağından keçirlər. Orada Dünyanın geydiyi paltarda bir qadın görünür.*) Məni qara basır, yoxsa doğrudan belədir? (*Qadını saxlayır.*) Ay arvad, bir dayan! Bu paltar sənincin hardan?

Qadın. Ərim tikdirib.

Dünya. Qorxmazov?

Qadın. Bıy, Qorxmazov kimdir?

Dünya. Tez ol xoşluqla al boynuna, yoxsa səni rüsvayi-cahan elərəm. De görüm, Qorxmazov hara əkildi?

Qadın. Nə bilim axı... mənim günahım nədir, ay bacı?

Dünya (*onun paltarından yapışır*). Günahın bax budur, bu!..

Qadın. Oğurluq ki deyil, atelya modada özüm tikdirmişəm.

Dünya. Özüm. Axır ki, aldın boynuna, özüm... (*Bu zaman eyni paltarda bir neçə qadın gəlib keçir. Dünya bu qadını tərk edir.*) Mən nələr görürəm... Bir deyil, iki deyil. Əclaf bütün şəhərdəki adamlarına mənim paltarımdan geyindirib... (*Oturub əsəbi tum çırtlayır. Birinci pərdədəki milisioner gəlib Dünyanın qabağında dayanır.*)

Milisioner. Vətəndaş!.. (*Dünya dinmir.*) Yoldaş!..

Dünya (*ondan üz çevirir*). Eh qadam ağzına elə...

Milisioner. Xanım!..

Dünya. Ədəblə danışa bilməzsən?

Milisioner. Məgər xanım ədəbsizdir?

Dünya. Qoymazlar bir dəqiqə azad nəfəs alaq ki...

Milisioner. Mən sizin qadın olmağınıza hörmət edirəm, yoxsa anam...

Dünya. Necə, necə anam?

Milisioner (*yumşaq*). Xanım.

Dünya. Get, mən sən deyənlərdən deyiləm.

Milisioner. Bu nə danışır canım. (*Dünyaya*) Vətəndaş, iftira xanım. (*Fit verir.*) Karnaval gecəsi el bağını zibillədiyinə görə 3 manat cərimə.

Dünya. Necə, necə, cərimə? Bağ elin, karnaval ərimin, sənə nə hay düşüb? (*Tum çırtlayır.*)

Milisioner (*cibindən dəftərçəni çıxarır*). Onda mən akt bağlamalıyam.

Dünya. Nə dedin? Yenə akt? Görünür dərsin yaxşı verməmişəm. Gözünü aç, mənə yaxşı bax! (*Müqəvvanı qaldırır, milisioner onu tanıyıb diksinir.*)

Milisioner. Bu sizsiniz?

Dünya. Bəli mənəm. Niyə duruxdun? Bağlasana aktını.

Milisioner (*kənara*). Bağışlayın xanım. Bağda təmizlik nümunəsi göstərdiyinizə görə sizə bizim milis idarəsi tərəfindən təşəkkür. (*Gülərək gedir.*)

Dünya. Vallah məndən nə milis naçalniki çıxar. (*İki barmağını ağzına salıb milisionerin dalınca fit çalır.*)

Nadir əlində gül, Gülaranı axtararaq gəlir.

Nadir. Bu Gülara hara getdi? Eh qızlar, qızlar!..

Dilavər (*gəlir*). Aha, Nadir, niyə bikefsən?

Nadir. Heç...

Dilavər. Yox dostum, dərdini bilirəm, sənə ürəkdən acıyıram.

Nadir. Gülaranı görməmisiniz ki?

Dilavər. Niyə görməmişəm, görmüşəm. Onun əli böyüklər ətəyindədir.

Nadir. Uzatmayın, hardadır?

Dilavər. Bağın tənha bir guşəsində Qorxmazovla şirin-şirin söhbət eləyir.

Nadir. Qorxmazovla?

Dilavər. Bəli, doğrudur, Qorxmazov bizim dostumuzdur, amma nişanlı bir qıza yaraşmaz axı. Götürək elə bu uşaq məsələsini...

Nadir. Nə uşaq məsələsi?

Dilavər. Əşi biri deyir səndəndir, o biri deyir özgəsindəndir. O biri də deyir ki...

Nadir. Bu sözü kim çıxarıb, kim?

Dilavər. Uşağın özü, doğrudur hələ uşaq dil açmayıb, ancaq onu saxlayanın min dili var.

Nadir. O kimdir?

Dilavər. Dəmirov.

Nadir. Sizin başınıza hava gəlib nədir, bu uşaq söhbəti hardan çıxdı, canım?!

Dilavər. Qorxmazovun otağından.

Nadir. Əl çəkin yaxamdan.

Dilavər. Biz əl çəkirik, lakin uşaq əl çəkməyəcək. (*Gedir.*)

Nadir. Uşaq nədir? Bu sözlərin mənası nədir? Niyə Gülaranın haqqında belə söhbətlər olsun axı. Təqsir özündə. Kim bilir bəlkə, burda həqiqətə yaxın bir şey var, varsa onda eh...

Gülara (*tələsik gəlir*). Nadir, hardasan, bayaqdan səni axtarıram.

Nadir. Məxfi söhbətinizi qurtardınızmı?

Gülara. Kiminlə?

Nadir. Qorxmazovla.

Gülara. Bu nə sözdür?!

Nadir. Sözdür də...

Gülara. Boş sözdür. Görmədin iclasda ona nə toy tutdum.

Dəmirov (*gəlib ağac dalından onlara qulaq asır. Kənara*). Qulaqlarım da tutulmağa vaxt tapdı. (*Qulağını ovur.*)

Nadir. Mən bir neçə dəfə sənə ciddi demişəm ki, ondan uzaq, uzaq...

Gülara. Mən ondan necə uzaq ola bilərdim ki, o hələlik...

Nadir. Əlbəttə uzaq ola bilməzsən, çünki bağlar möhkəmdir.

Gülara. Sən uşaq olmusan nədir?

Nadir. Bəli, uşaq olmağına olub, ancaq atası mən deyiləm.

Gülara. Nə ata, nə uşaq?

Nadir. Sən yaxşı bilirsən. (*Əlindəki gülü yerə çırpıb gedir.*)

Gülara. Heç başa düşmürəm nə olub. Nadir, bir dayan! (Dalınca gedir.)

Dəmirov gülü yerdən götürüb iyləyir,
Qorxmazov, Dilavər, Bayramalı gəlir.

Qorxmazov. Adə, Dəmirov, Dünya bu aralarda yoxdur ki?

Dəmirov. Xeyr... görməmişəm.

Qorxmazov. Qorxuram bu qəşəng gecəni mənə haram eliyə.

Dəmirov. İndicə Gülara ilə şəkilçəkən cavan...

Qorxmazov. Qarğaturist?

Dəmirov. Hə, hə, bu ağacın altında.

Qorxmazov. Aha, öpüşürdülər?

Dəmirov. Xeyr a... vuruşurdular.

Qorxmazov. Nə üstə?

Dəmirov. Uşaq üstə.

Qorxmazov. Sonra, sonra?

Dəmirov. Şey, Nadir dedi ki, uşağı al boynuna. Gülara almadı və Nadiri qovdu. Sonra o dedi ki, bu gülü mənim tərəfimdən verərsən Qorxmazova.

Qorxmazov (*gülü qoxulayır*). Can qısqanclıq, can! Afərin mənim bu başıma. Gör a... qız birdən nə dəyişdi. Məndən zəhləsi gedirdi. İndi mənə gül göndərir. Can! Can!

Dilavər. Bütün bunlar nazdır, naz!

Qorxmazov. Deməli, cananın mənə axotu var?

Dilavər. Bəli, var. Çün piş əz vaxt bərayi-məlumat, sizi möhkəm tənqid etməsi də nazdır, naz!

Bu deyil tənqidi-şəxsi, bu olur tənqidi-nazi.
Məni qoyma, ey gözəl qız, o camalına tamarzı.

Odur, müqəvvafüruş xanım gəlir.

Qorxmazov. Maska satan qız? Deyirsən biz də maskalanaq?

Dilavər. Əlbəttə, bərayi-ehtiyat...

Qorxmazov. Ay qız, maskaları bura gətir görək. (*Qız gəlir.*) Hansını taxsam yaxşıdır?

Qız. Maskalar püşk ilə satılır.

Qorxmazov. Qoy elə olsun, ya bəxt! (*Torbadan nömrə çıxarır*). Nömrə 7-ni ver.

Qız (*ona ayı müqəvvası verir*). Buyurun!

Qorxmazov. Boynu yerə soxum belə bəxt! (*Hamı maska taxır. Musiqi çalınır.*) Mən ölüm ora baxın, yenə aləm qarışdı bir-birinə.

Rəqs edənlərin arasında bir qız oxuyur.

Canan! Bütün aləm bilir eşqimdə düzəm mən,
Məndən uzaq olsan belə üstündə gözəm mən.
İşdir sən əgər özgəni sevsən, onu bil ki,
Od parçasıyam, yandıraram, sanki közəm mən.
Gördüm səni qarşımda dünən, söylədim ey bəxt
Alqış sənə cananla yenə üzbəüzəm mən.
Sənsizliyi az bilmə, gülüm rəngimə bir bax,
Hicranın ilə gör necə solğun bənizəm mən.
Yox, yox, dözərəm dərdinə, hicranına canan,
Hicran seli neylər mənə, coşqun dənizəm mən.
Gəl sanma özün tək bu Süleymanı vəfasız,
Qarşında yenə körpə uşaq tək təmizəm mən!

Dünya Nadirlə söhbət edə-edə gəlir.

Dünya. Sözümü kəsmə, mənə qulaq as, zəmanə yaman dəyişib. Biz də qız olmuşuq, belə qələtlər eləməmişik... Ərimin pamoşniki Gülaranı deyirəm ey... Kişini yoldan eləməyib?

Nadir. Buraxın bu dolaşıq söhbətləri.

Dünya. Bizi dolaşığa o salıb... gecə yarıya kimi evimizə zəng olur.

Nadir. Nə dediniz? (*Fikri dağınıqdır.*)

Dünya. O gecə yuxusunda Gülara, Gülara deyib gur-guruppaz kravatdan endi yerə... Mən də nə yemisən – turşulu aş, o ki döyməliydi döydüm onu. İndi də bütün aləm deyir ki, bir bala doğub verib Dəmirovgilə saxlamağa... Guya körpəni Dəmirovun əliuşaqlı gəlini əmizdirir.

Nadir. Uşaq?! Dəmirovgildə!..

Dünya. Hə, hə, başına çarə qıl, cavan oğlan!

Nadir (*pərişan*). Çarə, əlbəttə çarə. (*Dağınıq fikirli yavaşdan bu şeri deyir*)

Bir körpə uşaq tək məni əyləndirib oynat,
Aldat məni, aldat məni, aldat məni, aldat.
Mən könlümü verdim sənə, heyhat! Dedin azdır.
Rüşvət deyil əlbəttə könül, sən məni azdır.
Hər doğru sözüm oldu yalan söz nəzərində,
Aldandın əzizim yenə sən öz nəzərində.
Vaxtilə tutardın məni dünyalara üstün,
Anlat mənə, məndən niyə qaçdın, niyə küsdün?

(*Gedərkən Dünya gəlməkdə olan Gülaranı görüb Nadirə süni mehribanlıq göstərir.*)

Gülara. Mən nələr görürəm!

Dünya. Gedək, Nadir, sənə sözüm var.

(*Gedirlər.*)

Gülara. Gedin, artıq mən sizə mane olmuram.

Mən söyləmərəm boş yerə cananə vəfasız,
Axır məni saldın yenə sən qanə, vəfasız,
Var məndə vəfa, səndə, gülüm, zərrə vəfa yox,
Gəl söyləmə sən bir də Gülaranə vəfasız.

Qorxmazov (*tələsik gəlib özünü Gülaraya yetirir*). Ay qız!

Gülara (*diksinir.*) Bıy, bu kimdir?

Qorxmazov. Napras yerə qorxursan, mənəm, Qorxmazov.

Gülara. Çəkilin... rica edirəm.

Qorxmazov. Gülara, daha bağışlayıram səni. (*Gülü iyləyir.*) Sənin tənqidinin mənasını indi başa düşürəm.

Bu deyil tənqidi-şəxsi, bu olur tənqidi-nazi,
Məni qoyma, ey gözəl qız, o camalına tamarzı.

Gülara. Deyəsən tənqid sizi şair eləyib.

Qorxmazov. Bəs nə, bu gül məni bir sayaq eləyib ey...

Gülara. Təbiətin sirri böyükdür.

Qorxmazov. Təbiət, məhəbbət... Deməli siz də sevirsiniz...

Gülara. Əlbəttə sevirəm, bu gizli deyil. Lakin vəfasız məni...

Qorxmazov. Vallah mən də sevirəm, vəfasız zad deyiləm. Bir hə de, gör sənin çin neyləyirəm, nə!..

Gülara. Ona nə edə bilərsən ki?

Qorxmazov. Qovaram eşqimizə meşat eləyən biganələri.

Gülara (*gülür*). Mən nə hayda, siz nə hayda...

Qorxmazov (*fikirləşir*). Belə sənin maskanı yeyim, maskanı... Gülara, özün görürsən ki, rəhbərliyi necə bacarıram. Ancaq bu şoqərib qalstuk bağlamağı bacarmıram ki, bacarmıram. (*Cibindən bir qalstuk çıxarır.*) Al keçirt boynuma, bağla məni...

Gülara (*başını bulayıb gülür*). Ver görüm. (*Qalstuku Qorxmazovun boynunda bağlayır.*)

Nadir (*gəlir*). Bağışlayın, mane oldum.

Qorxmazov. Çalağanturist!

Gülara. Yoldaş Qorxmazov, rica etdi qalstukunu bağlayım.

Nadir (*əsəbi*). Bərk bağla, qırılıb əlindən qaçmasın. (*Gedir.*)

Qorxmazov. Adə, heyvan-zadam ki, kəndiri qırıb qaçam?! (*Gülara Nadirin dalınca getmək istərkən Qorxmazov əlindən tutub dartır.*) Biməfadır, qoy getsin! Gəl oynayaq, gör nə qəşəng havadır. Bunu yazanın barmaqlarına əhsən!

Gülara. Belə axmaq zarafatları heç də xoşlamıram. (*Onu itələyir, Qorxmazov yıxılır.*)

Qorxmazov. Bu havanı yazan, görüm barmaqların qırılsın! (*Ayağa qalxır.*) Bu qarğaturist nə yaman vaxtda gəldi. (*Qalstuku öpür.*) Sənə

canan əli dəyib, canan... Ədə, görəsən bu dostlar yenə niyə pərən-pərən düşdü? (*Bu dəmdə arxadan gələn Dünyanı görür.*) Aha, bu nazənin kim ola? Əcəb bürüştə yerişi var. (*Dünya da skamyada oturub tum çırtlayır.*) Əcəb quşdur, özü də gəlib qonub mənim məhəbbət ağacımın şah budağına. Padxod eləyək görək başımıza nə gəlir. Malağankalar kimi simişkə çırtlaması bir az məni şübhələndirir. Birdən domarabotnitca-zad olar a!..

Dünya. Görəsən bu oğlan kimdir? Mənə nə həsrətlə baxır. Bəs niyə yaxınlaşmır. Eh, hamı bizim kişi kimi sırtıq olmaz ki...

Qorxmazov. Ehtiyat igidin yaraşığıdır. Səsimi dəyişməliyəm. Yoxsa Dünya iyimi duyub gəlib üstümüzə çıxar.

Dünya. O mənimlə tanış olmaq istəyir. Səsimi dəyişim. Tanıyanfalan olmasın.

Qorxmazov (*başqa səslə*). Xanım, müqəddəs yanınızda oturmaq olar?

Dünya. Niyə olmur ki.

Qorxmazov. İcazənizlə... (*Yanında oturur.*)

Dünya (*kənara*). Nə tərbiyəli oğlandır.

Qorxmazov. Nə üzüyola xanımdır... (*Dünyaya*) Xanım inci, mirvari dişlərinizə heyfiniz gəlmir ki, tum çırtlayırsınız?

Dünya. Dərddən çırtlayıram, dərddən.

Qorxmazov (*kənara*). Deyəsən bu da mənim kökdədir. (*Dünyaya*) Xanım, bu bağı cənnətdə kimi gözləyirsiniz?

Dünya. Heç kimi, bəs siz?

Qorxmazov. Mən də heç kimi.

Dünya. Bəs arvadınız?..

Qorxmazov. Həm var, həm yox. Kaş dünən öləydi bu gün ikinci günü olaydı.

Dünya. Mən də ərim haqqında siz deyəni deyə bilərəm. Sizinki gözəldirmi?

Qorxmazov. İfritədir. Ata atsan at yeməz, itə atsan it... Bəs sizin əriniz necə?

Dünya. Üzünə baxsanız qusmağınız gələr.

Qorxmazov. Pah atonnan, bəxtimiz beləymiş xanım. Mənim nəzəri noxtamca buna çarə tapmalıyıq.

Dünya. Nə çarə?

Qorxmazov. Deyirəm indi ki, ikimiz də bir dərddəyik, gəlin yaxından dost olaq.

Dünya. Nə deyirəm ki...

Qorxmazov. Xanım, sənin o illahi gözəlliyin məni çəkib apardı eşqimin detski malçik dövrünə... (*Dünyanın əllərini ovuşdurur.*) Can, pambıqdır, pambıq. Yoxsa bizim arvadın əlləri kimi, elə bil mişardırmişardır...

Dünya. Ehtiyatlı olun.

Qorxmazov. Eşqə, məhəbbətə nə ehtiyat canım. Sən mənim canımsan, ciyərimsən.

Dünya (kənara). O nanəcibdən, ərimdən belə şirin söz eşitmədim. (*Qorxmazov*) Nə buyurdunuz, cavan oğlan?

Qorxmazov. Heç. (*Kənara*) Nə həyalı arvaddır! (*Dünyaya*) Xanım, gərək bizim bu dostluğumuz ömürlük, yəni pastayannı olsun. Odur ki, bir insafa gəl, götür maskanı, ta o ay camalının nuru mənim tomnı qara qəlbimi çadrovı küçəmiz kimi işıqlandırsın.

Dünya. Əvvəlcə siz götürün...

Qorxmazov. Yox, əvvəlcə sən aç.

Dünya. Olmaya arvadınızdan qorxursunuz?

Qorxmazov. Kişi də arvaddan qorxar? Bəlkə sən ərindən...

Dünya. Necə, necə, arvad da kişidən qorxar?..

Qorxmazov. Onda niyə uzadırıq axı.

Tez ol aç o gül camalını,
Görüm üzündəki xalını,
Soruşum sənin əhvalını.

Dünya. Saxla, onda gəl ikimiz də birdən açaq.

Qorxmazov. Açaq qadası, açaq. Bax, mən üç deyən kimi ikimiz də birdən mübarək üzümüzü açırıq.

Sayıram... bir... iki... (*kənara*) ürəyim nə yaman döyünür. Allah əliyə Dünya zalımın qızı üstümüzə çıxmaya. (*Dünyaya*) iki... iki...

Dünya. Uzatmayın görək.

Qorxmazov. Bir, iki, bir, iki...

Dünya. Ürəyim suya döndü ki, tez!

Qorxmazov. Can, bu da sənə üç!..

Hər ikisi müqəvvasını çıxarır. Hər ikisi lapdan yerə yıxılır.

PƏRDƏ

ÜÇÜNCÜ PƏRDƏ

Qorxmazovun kabineti. Dəmirov başının altına kiçik bir yastıq qoyub uzanmışdır. Dəmirov əsnəyir, gərnəşir.

Dəmirov (*yuxulu*). Nə, danışan kimdir? Cecurnadır! (*Hərəkətsiz*) (*Yenə zəng*) Necə, bakalları qaldıraq padxalimlərin sağlığına? Axmaq... Burda padxalim nə gəzir... (*Hərəkətsiz*).

Yenə zəng vurulur. Fatma gəlib divardakı saata baxır və Dəmirovu silkələyərək zorla ayıldır.

Fatma. A kişi, bəsdir xoruldadın, dur ayağa!

Dəmirov (*diksinir*). Necə, prikazım gəldi?

Fatma. Bir qazın yox, iki qazın gəldi... Umsunma, şişərsən, qalx ayağa!

Dəmirov. Arvad, bu dəqiqə yuxuda görürdüm ki, məni Qorxmazovun yerinə itələyiblər. (Stol arxasında oturur.) Bax gör yaraşır, hə?..

Fatma. Eh... cavan ömrümü gör kimlə çürütdüm. Ata, anama nə deyim.

Dəmirov. Yenə şikayət? Məndən artığına gedəcəkdin? Sən bir gör ərin kimin yanında işləyir!

Fatma. Uşaq-uşaq danışma!

Dəmirov. Yaxşı yadıma saldın, uşaq necədir?

Fatma. Nigaran qalma, yaxşıdır. Kürəkənimiz səfərdən gələnə kimi saxlarıq.

Dəmirov. Uşaq deyil, çörək ağacıdır, çörək ağacı... Uşağın əsil atası tapılsaydı daha dərdimiz olmazdı.

Fatma. Allah Qorxmazova ömür versin ki, özgənin uşağına bu qədər can yandırır.

Dəmirov. Hə, hə, görürsən necə kişidir. Sən isə həmişə onun dalınca deyinirsən. (*Səbir gətirir, asqırır.*)

Fatma. Ürəyimizi bulandırma... Üz-gözündən kifirlik yağır. Tez get əl-üzünü yu...

Dəmirov. O da baş üstə! (*Getmək istəyir.*)

Fatma. Kişi günorta bazara sən gedəcəksən.

Dəmirov. Nə deyirəm ki. (*Gedir.*)

Gülara (*gəlir*). Salam, Fatma xala!

Fatma. Salam qızım, salam!

Gülara. Qorxmazov hələ gəlməyib?

Fatma. Xeyr qızım, niyə belə bikefsən?

Gülara. Heç xala... Atelya modamızın körpəsi necədir?

Fatma. Uşaqdan nigaran qalma. Ona öz doğma balamız kimi baxırıq. Ancaq bir az...

Gülara. Başa düşürəm... (*Ona pul verir.*) Al. Ancaq ondan muğayat ol, körpədə günah yoxdur. Günah bizdədir ki, bu cinayəti işləyib, sonra ört-basdır etməkçin məsum körpələri əldən-ələ salırıq.

Fatma. Cavanlıqdır qızım, bir işdir olub da... Qızım, bəs o körpənin əsil atası kimdir? Məndən gizlətmə... de.

Gülara. Deməyə çox çətinlik çəkirəm, Fatma xala. Kimin üstünə atasan ki...

Fatma. Bıy, başıma xeyir... allah günahınızdan keçsin qızım, o dünyada nə cavab verəcəksiniz?

Gülara. Mən niyə? Qoy təcrübəsiz qızları yoldan eləyən vicdansızlar cavab versin.

Fatma. Haqlısan, görəsən o dələduz daha kimləri bədbəxt eləyəcək? Qoy bu sizə ömürlük dərs olsun.

Gülara. Bu ağıllı sözdür. Sağ ol, Fatma xala. (*Gedir.*)

Fatma. Yazıq qız, tutduğu əməldən yaman peşman olub. (*Fatma stolu təmizləyir. Papiros kötüklərini toplayır. Sonra divara söykədilmiş şəkli çevirir. Təmizləyir.*) Qorxmazov bu idarəyə gələni aləmi zibilləyib. Bunu da yaman toz basıb. (*Şəklə tüpürür və silir. Qorxmazov gəlir, heyrətlə Fatmaya baxır.*) Tfu, tfu...

Qorxmazov. Adə, düşməni ayrı yerdə niyə axtarıram. Budur, hazır durub qabağımda. Fatma, mənim üzümə tüpürürsən?

Fatma. Bıy, salaməleyküm! Üzündəki çirki təmizləmək istəyirdim.

Qorxmazov. Xeyr, kələyin baş tutmaz. De görüm səni kim öyrədib?

Fatma. Eh, boş-boş danışma.

Qorxmazov. Necə?

Fatma. Daha bəsdir. Ərim bir yandan, sən bir yandan canımı boğazıma yığdınız... Səhərdən axşamacan işləmək bir yana dursun, üstümüzə bir uşaq da atdınız.

Qorxmazov. Yaxşı, yaxşı... uşağın halı necədir?

Fatma. Yaman şiltaqdır.

Qorxmazov. Yəqin atası qırışmala çəkib.

Fatma. Necə, atası tapılıb?

Qorxmazov (*diksinir*). Hələ yox.

Fatma. Atası əclafda insaf, vicdan olsaydı, öz gül kimi uşağına sahib çıxıb onu yad əllərə tapşırmazdı.

Qorxmazov. Bəli, bəli...

Fatma. Vallah, Qorxmazov qardaş, atası rastıma gəlsəydi, tutardım onun yaxasından, bax belə... (*Qorxmazovun yaxasından yapışır.*) Üzünə bir parça tüpürüb deyərdim ki: ey dələduz! (*Tüpürür, Qorxmazov dadlı-dadlı getdikcə Fatma onu təqib edir.*) Ay binamus! Ay əclaf!

Qorxmazov. Buraxsana yaxamı, onun atasından mənə nə.

Fatma. Bu sözləri sənə yox ki, uşağın əsil atasına deyirəm də.

Qorxmazov. Heş ona da demə... Ədəblə danışmaq kulturadır, ədəbsiz danışmaq xaltura, Fatma xala!

Fatma. Əlbəttə quldur-muldur belə iş görə bilər, kül o biqeyrət atanın başına ki...

Qorxmazov. Sus, atasının yox, anası Gülaranı söymək lazımdır, Gülaranı. Ana da öz uşağından boyun qaçırar? Zalımın qızı, bəlkə bu uşaq böyüyüb zorba bir incinar olacaq, doktor olacaq...

Fatma. Dərzi olacaq...

Qorxmazov. Yox, yox atası buna razı olmaz.

Fatma. Qoy olmasın, olmasın... Hə, onu deyirəm ki, az qalmışdı yadımdan çıxsın.... Dünən Dünya xanım bizə gəlmişdi.

Qorxmazov. Sizə gəlmişdi? (*Kənara*) Evim yıxıldı.

Fatma. Bəli, körpənin göz-qaşına, burun-qulağına çox diqqətlə baxdı.

Qorxmazov. Yoxsa burun-qulaq doktoru olub? Fatma xala, səndən çox xoşum gəldi. (*Pul verir.*) Al bu pulu... Uşağa yaxşı qulluq eləyin.

Fatma. Görüm əlin kimi ürəyin də açıq olsun. Bayaq Gülarada uşaqçın bir az xərclik verdi.

Qorxmazov. Aha, uşağı aldı boynuna?

Fatma. Alan kimi oldu... ancaq atasını demədi ki, demədi. Yaxşı, Qorxmazov qardaş, baş-gözünüz niyə belə gömgöydür? Olmaya yıxılıb eləmisiniz?

Qorxmazov. Xeyr, Fatma xala, bunlar karnaval frontunun meyvəsidir.

Fatma. Yaxşı, mən getdim işimə. (*Gedir.*)

Qorxmazov (*gəzişir*). Yaxşı Gülara... nə qədər ki, bu uşaq məsələsi var, sən mənim əlimdəsən,əlimdə! Öl desəm öləcəksən, qal desəm qalacaqsan... Məni sev desəm sevəcəksən... (*Rəhilə içəri girir.*) Aha... Axır ki, gəldin, görürsən hörmətini? Demişəm səni mənim yanıma bez daklad buraxsınlar.

Rəhilə. Mən balamı istəyirəm, balamı!

Qorxmazov. Şərtini dünən demişəm. Cəmisi bir dəqiqəlik əziyyəti var.

Rəhilə. Vicdanım iftira atmağı qəbul etmir. Balamı qaytarın mənə...

Qorxmazov. Aha... balamı... Dediyim şərtdən başqa bir yolu yoxdur. Onu da sənə xəbər verim ki, Dünya ilə bu gün-sabah üzülüşəcəyəm.

Rəhilə. Onun daha mənə dəxli yoxdur.

Qorxmazov. Çox dəxli var. Telefonda sənə dediyim şərtə razısan, ya yox?

Rəhilə. Yox, yox, qaytarın mənim balamı özümə.

Qorxmazov. Aha, qoy sənə düzünü deyim. Balan Nadirdədir, Nadirdə. Verdim ona oğulluğa... bu dəqiqə... (*Zəngi basır.*)

Rəhilə. Bu nə işdir mən düşdüm.

Dəmirov gəlir.

Qorxmazov. Tez Nadiri çağır gəlsin... Sonra o biri işçilərimə də xəbər elə yanıma gəlsinlər... (*Dəmirov gedir.*)

Rəhilə. Görəcək günlərim varmış.

Qorxmazov (*qışqırır*). Necə, necə? Sən mənim kadrolarımı ləkələyirsən?

Nadir (*gəlir*). Mənə aid qulluq!

Rəhilə (*onun üstünə atılır*). Nadir, Nadir...

Nadir. Məndən nə istəyirsiniz?

Rəhilə. Balamı.

Nadir. Nə bala?

Rəhilə. Günahların hamısı məndədir.

Bu dəmdə Gülara, Dilavər, Bayramalı, Dəmirov gəlir.

Nadir. Bu nə komediyadır?

Rəhilə. Ayaqlarına düşürəm, ver mənim balamı.

Qorxmazov. Ay qız... mənim kabinetimi zaqsa döndərmə deyirəm sənə!

Rəhilə (*Qorxmazova*). De mənim balamı qaytarsın özümə.

Nadir. Nə bala, canım?

Rəhilə. Yıxılıram ayaqlarına. Balamı qaytar, məni bədbəxt eləmə.

Nadir. Xanım, bu iftira üçün sizi məsuliyyətə çəkərəm. Mən sizi birinci dəfədir ki, görürəm.

Dilavər. Çün piş əz vaxt bərayi məlumat...

Gülara. Nadir, bu bədbəxti niyə təhqir edirsiniz?

Nadir. Yox, mən dəli olacağam!

Rəhilə. Balamı niyə mənə qaytarmırsan axı?..

Qorxmazov. Yoldaşlar, görürsünüz bu həngaməni? Biri otağıma uçaq qoyur, o biri gəlib kadroma, qarğaturistimə iftira atır. Rədd olun mənim kabinetimdən... Hanı bu telefon? (*Zəng vurur.*) Salam. Mənəm, Qorxmazov... Sən öl, məni rahat işləməyə qoymurlar. Axşam gəlirəm sizə, öpürəm. (*Hamı təəccüb edir.*) Rədd olun başımdan, qoyun işləyək, planımızı dolduraq. Avaralar! (*Hamı gedərkən Rəhiləyə*) Qızım, sən bir dəqiqə dayan. Səninlə işim var. Hə, gördün ki, heç bir qorxulu iş olmadı. Balan əvvəl Nadirgildə idi. İndi isə bax bu adresdədir. (*Qorxmazov kağız yazıb ona verir.*) Al, axşam gedib bu adresdən uşağını alıb apararsan. (*Rəhilə kağızı alıb hönkürərək çıxır.*) Bu da belə...

Dəmirov (*gəlir*). Salam, indi necəsən?

Qorxmazov. Bir də o qızı bura buraxmazsan. Axşam o sizə gələcək, ver uşağını aparsın, təqsir Gülarada yox, Nadirdə imiş...

Dəmirov. Siz buyuran düz olar.

Qorxmazov. Adə Dəmirov, dostlar bilir ki, sabah nə günüdür və ayın neçəsidir?!

Dəmirov. Sabah bazar günü, özü də ayın 13-dür.

Qorxmazov. Yaman nəhs gündür, yaman, ayın on üçü, yəni nə adə?

Dəmirov. Anadan olan gününüz...

Qorxmazov. Malades, kak raz mən sabah bu vaxt dünyaya gəlmişəm.

Dəmirov. Xoş gəlmisiniz, yoldaş Qorxmazov. Hamı hazırlıq görür.

Qorxmazov. Yaxşı, get Nadiri çağır.

Dəmirov. Nadiri? Yox, yox, qorxuram.

Qorxmazov. Qorxursan, nə olub adə?

Dəmirov. Dilim gəlmir.

Qorxmazov. Danış adə, bağrım çatdadı ki?

Dəmirov. Nadir, Nadir, bayaq, Nadir, Nadir bayaq!

Qorxmazov. Ay əclaf, sonra, sonra...

Dəmirov. Sonra, sonra Nadir... bayaq Nadir...

Qorxmazov. Dillən, nankor, dillən!

Dəmirov. Bayaq, Nadir, bayaq Nadir, işçiləri başına yığıb yavaşdan danışırdı. Tez-tez sənin adını çəkirdi. Deyirdi ki, intiqam alacağam, intiqam.

Qorxmazov. Necə intiqam?

Dəmirov. Hə, sonra mən tapşırdığın kimi onu güddüm. Gördüm stolun balaca gözünü açıb cibinə qara bir şey qoydu, tapançaya oxşayırdı.

Qorxmazov. Necə, tapança? Ölkə yiyəsizdir məgər?.. Bu saat milis idarəsinə xəbər vermək lazımdır.

Dəmirov. Tələsmə, bəlkə tapançaydı, bəlkə yox...

Qorxmazov. Bəs allah sənə gözü nə üçün verib, ay nadan? Sən şahidim olacaqsan. İntiqam, sonra da tapança. Yəqin quyuma qəsd eləmək istəyir. Yox, bu işi belə qoymaq olmaz... (*Telefon zəng vurur. Dəmirov gedir.*) Qulaq asıram, necə? Sizi get-gələ salıblar? Çığır-bağır salmayın. Tapança! İntiqam! Necə dəli olmuşam? İntiqam, tapança!.. Əşi rədd ol başımdan... Əlindən gələni beş qaba çək. (*Trubkanı asır.*)

Nadir (*gəlir*). Mən gəlmişəm.

Qorxmazov. Hə? Necə! Gəlmisən? Gəlmə, gəlmə. Əlini cibindən çıxart deyirəm sənə!

Nadir. Kefim belə istəyir.

Qorxmazov. Qorxuram sənin kefin mənə çox baha otura. (*Diksinir, Nadir irəlilədikcə Qorxmazov dalı-dalı gedir.*)

Nadir. Sizi başa düşmürəm.

Qorxmazov. Əllərini qaldır, bir, iki, üç...

Nadir. Sizə nə olub? Tapança kimi nə açılırsınız adamın üstünə?

Qorxmazov. Aha, tapança, tapança...

Nadir. Nə tapança, canım?

Qorxmazov. Cibindəki tapança...

Nadir. Cibimdə tapança? (*Ciblərini göstərərkən Qorxmazov həyəcan keçirir.*)

Qorxmazov. Pencək cibini də, qoltuq cibini də, dal cibini də... (*Kənara*) Ürəyim bir az rahat oldu. (*Nadirə*) Qoçuluq dövrü çoxdan keçib.

Nadir. Əlbəttə. Bunu özünüzə deyin... Yaxşı, məni niyə çağırmısınız?

Qorxmazov. Onunçün çağırmışam ki, mənim rəhbərliyim altında sən nə ixtiyarla əxlaq pozğunluğu ilə məşğul olursan?

Nadir. Bunun sizə heç dəxli yoxdur.

Qorxmazov. Deməli bu həqiqətdir?

Nadir. Həqiqət, ya qeyri-həqiqət... Bu mənim öz işimdir.

Qorxmazov. Nə dedin? Mən heç kəsə izin vermərəm ki, əxlaqsızlıq eləyib atelya modamın və mənim avtoritetimi yerə vursun. Günah Gülarada yox, səndə imiş, sən karikaturistdə...

Nadir. Bu belə qalmayacaq.

Qorxmazov. Əlbəttə qalmayacaq.

Nadir. Mən intiqam alacağam, intiqam!

Qorxmazov. İntiqam qurtarmadı? (*Qorxur, geri çəkilir.*) Kimdən?

Nadir. Bu komediyanın baş rejissorundan.

Qorxmazov. Onda get teatra!

Nadir. Mənim intiqamım çox dəhşətli olacaq, çox...

Qorxmazov. Tapançayla, əlbəttə, dəhşətli olar. (*Titrəyir.*) Adə, məni öldürmək istəyirsən, hə?

Nadir. Bəli, sizin o çürük qəlbinizdəki murdar, ləkəli, iyrənc, əməlləri çoxdan öldürmək lazımdı.

Qorxmazov. Bu nə danışır adə... Mən vətənbazlıq eləyəndə, inqilabbazlıq eləyəndə, can qoyanda sən hələ anadan olmamışdın... Detski malçik!

Nadir. Əlimdə imkan olsaydı yaltaqlığı, alçaqlığı, qorxaqlığı, ikiüzlülüyü, lovğalığı, mənəm-mənəmliyi, sizə bənzər adamların beynindən qızmar kəlbətinlə kökündən çıxarıb zibil yeşiyinə atardım ki, sağlam cəmiyyətimizi zəhərləməsin. Bəli, sizdəki bu təmayülləri öldürmək mənim müqəddəs borcumdur. Bu qədər! (*Gedir.*)

Qorxmazov. Adə adam öldürmək havaxtdan müqəddəs iş olub? Vay, vay, bu nə deyir adə. Məni öldürmək... yox, yox, mən ölməyəcəyəm, mən özüm sizi öldürəcəyəm! (*Zəngi basır, Dəmirov gəlir.*) Adə, Dəmirov, düz deyirsənmiş, məni öldürəcəklər. Tez dost-aşnamı çağır gəlsin... (*Dəmirov yalandan ağlaya-ağlaya gedir.*) Yox, mən ölməyəcəyəm, ölməyəcəyəm. Yenə də prikaz verəcəyəm, qol çəkəcəyəm...

Bayramalı, Dilavər və Dəmirov birlikdə gəlirlər.

Dilavər. Bu nə qara xəbərdir, canım?

Qorxmazov. Ölüm xəbəridir ölüm, bu dəqiqə o malağanturist məni hədələdi ki, səni öldürəcəyəm.

Dilavər. Çün o...

Bayramalı. Biz ölmüşük məgər?

Qorxmazov. Ölməsəydiniz məni hədələyə bilərdilər? Ölmüsünüz? Çarı tapın görək, çarə, ölürəm.

Dilavər. Ölmə, ölmə... fikir vermə, çün o cahildir.

Qorxmazov. Görürəm sizdən mənə kömək olmayacaq. Tapdım. (*Zəng vurur.*) Milis idarəsidir? Danışan qonşuluğunuzdakı Qorxmazov... Bəli, bəli, atelya modnı Qorxmazovdur. Tez-tez bir milisioner göndərin! Nə üçün? Məni öldürəcəklər... Haçan? Lap elə bu dəqiqə. Zarafat nədir canım! Seryoznı deyirəm. Milisioner geciksə, mənim üstümdə özünüz də qana düşərsiniz, qana! Tez olun, daha dilim söz tutmur. (*Trubkanı asır.*) Dostlar! Siz də göz-qulaq olun! Daha bundan sonra mənə teloxranitelsiz gəzmək yaramaz.

Dilavər. Yoldaş Qorxmazov, biz sizi çox igid adam kimi tanıyırıq. Nahaq yerə bu qədər tələş büruzə verirsiniz.

Qorxmazov. Adə, sən də belə? Yoxsa onu istəyirsiniz ki, gözünüzün qabağında diri-diri dərimi o qədim şair Nəsimov kimi dabanımdan soysunlar? Adə, mən ölsəm, yetim qalarsınız ki...

Bu dəmdə Gülara bir müştəri ilə içəri girir.

Gülara. Bu yoldaş...

Qorxmazov. Hə!.. Tapança? İntiqam? Hə, hə, nə olub?

Müştəri. Sizin atelya modaya gözəl bir parça vermişdim. Kostyum tikilib, sonra da əlli-ayaqlı yox olmuşdur.

Qorxmazov. Ay rəhmətlik oğlu, sən nə danışırsan, az qalmışdı bayaq mən özüm əlli-ayaqlı yox olam.

Müştəri. Bu cavab olmadı, yoldaş direktor.

Gülara. Yoldaş haqlıdır. Onun kostyumunu aparanı tapıb ağır cəzalandırmaq lazımdır.

Qorxmazov. Tapaq da... yoldaş, kostyumunu aparan qardaşım da olsa padsud verəcəyəm, padsud.

Bayramalı (*büzüşür*). Yoldaş Qorxmazov, vacib işim var. İcazə verin mən gedim.

Qorxmazov. Get.

Müştəri (*onu yaxalayır*). Aha, yoldaş, bir dəqiqə...

Bayramalı (*müştəriyə yavaşdan*). Mən ölüm burda yox... bayırda.

Qorxmazov. Adə deyəsən tanış çıxdınız axı?

Müştəri. Özüylə yox, bu kostyumla tanışam. Axır ki, tapıldı. Budur mənim kostyumum.

Qorxmazov. Adə Bayramalı...

Bayramalı. Vallah... bir günlüyə götürdüm ki, sabah sizin şərəfli, təntənəli mübarək ad gününüzdə xəcil olmayım.

Qorxmazov. Tez get soyun kişinin kostyumunu qaytar özünə.

Bayramalı. İndi?

Qorxmazov. Əlbəttə indi.

Bayramalı. Lüt qalım deyirsən?

Qorxmazov. Axmaq, lüt niyə? Onunkini qaytar özünə. Bir başqasınınkını keçirt əyninə, qurtarsın getsin. Yoldaş, bağışla, səhv olub. Hamınız gedin. Gülara, sən qal, səninlə vajnı söhbətim var.

Gülara. Qulaq asıram, buyurun.

Qorxmazov. Gülara, gəl barışaq. (*Ona əl uzadır.*)

Gülara. Başa düşmürəm.

Qorxmazov. Bu uşaq məsələsinə görə gözümdən yaman düşmüşdün. Bayaqkı əhvalatdan sonra gözümdə yenə ucaldın göylərə...

Gülara. Gəlin bu barədə danışmayaq.

Qorxmazov. Niyə axı... Bayaq öz gözlərinlə görüb, qulaqlarınla eşitmədin məgər? Yoxsa yenə şübhən var?

Gülara. Bilmirəm.

Qorxmazov. Çox yaxşı bilirsən, görürəm, yaman pərtsən. Mən əvvəldən səni xəbərdar eləmişdim. Bu şairdir, bu artistdir, bu rəssamdır... nədir. Bu tayfa...

Gülara. Dedim ki, bu barədə danışmayaq, vəssalam. Gəlin əsas işdən danışaq.

Qorxmazov. Aaz, əsası elə budur də. Biz bununla da məşğul olmasaq, bəs nə ilə məşğul olacağıq. Planımızı da doldurmuşam...

Gülara. Bəli, fədakar işçilərimizin sayəsində.

Qorxmazov. Xeyr, mənim rəhbərliyim sayəsində. Xalqın gözündən pərdə asmaq olmaz.

Gülara. Düzdür... Bayramalı, Dilavər sizin gözünüzdən elə qalın pərdə asmışdır ki, onu yırtmaq çox çətindir.

Qorxmazov. Bilin ki, məni öz səmimi dostlarımdan ayırmaq çox çətindir.

Gülara. Doğrusu, siz həyatdan çox geri qalmısınız.

Qorxmazov. Uşaq-uşaq danışma, mən həyatdan geri qalmış olsaydım, bu zorbalıqda uçrejdenini mənə tapşırmazdılar. Gülara, gəl daşı

ətəyindən tök yerə, əl çək o qarğaturistdən. (*Kənara*) Tapança, intiqam... (*Gülaraya*) O səni almayacaq. Bayaqkı qızın gününə salıb bütün zemnoy şarda bədnam eləyəcək... Yoxsa inanmırsan?

Gülara. Bilmirəm. Bəlkə də...

Qorxmazov. Gülara, onun adını ürəyindən poz getsin.

Gülara. Əvvəla mən onun adını ürəyimə təbaşirlə yazmamışam ki, asanlıqla poza bilim. İkinci... Bayaqkı hadisəni, soyuqqanlılıqla yoxlayıb, sonra bir qərara gəlməliyəm.

Qorxmazov. Daha buna sözüm yoxdur. O, qudurğan hələ məni öldürmək fikrinə də düşüb. (*Diksinir.*) Tapança, intiqam! Yox, yox, mən belə şəraitdə işləyə bilmərəm. Biri əxlaqsızlıqla məşğul, o biri stoluma göz dikib. O biri də, yəni sən...

Gülara (*gülür*). Stol nə sizindir, nə mənim.

Qorxmazov. Yox, bu stol mənimdir, mənim! Qoy bu saat yuxarıya bir zəng vurum... Görərsiniz mənim gücümü... (*Telefonu götürür.*) Allo... zanitdir.

Gülara. Siz özünüz özünüzü ifşa edirsiniz. Bundan xəbəriniz varmı?

Qorxmazov. Məni ifşa eləyəcəksən. Tez mənim kabinetimdən bayıra çıx, yoxsa bu dəqiqə ürəyim partlar... Vay, vay...

Gülara. Oyunbaz! (*Gedir.*)

Qorxmazov. Yox, bunlar məni hər tərəfdən okrujeniyaya alıblar. Yox, mən də intiqam alacağam!..

Dəmirov (*gəlir*). Gəldilər.

Qorxmazov. Milisionerlər?

Dəmirov. Yox... iki nəfər keçdi Gülaranın yanına. Dedilər ki, yanımıza heç kimi buraxmayın.

Qorxmazov. Qocaydılar, yoxsa cavan?

Dəmirov. Nə o, nə o. Yəqin qəmissiyadan-zaddandır.

Qorxmazov. Bayquş, ağzını xeyirliyə açsan olmaz?

Dəmirov. Nadir də bayaq məndən o Rəhilə xanımı soruşurdu.

Qorxmazov. Demədin ki, heç nə bilmirəm?

Dəmirov. Dedim. İnanmadı.

Qorxmazov. Dəmirov, get göz-qulaqda ol, mən yaman yorulmuşam. Gedim bir kəlləmi bərkidim.

Dəmirov. Xatircəm ol. (*Gedir.*)

Qorxmazov. Başıma nə kül töküm. Hara zəng vurum? Raykoma? Yox, ora mənim xodum yoxdur, yox... (*Portfelini qapıb qapı ağzına*

qədər gedib cəld qayıdır.) Mən hara gedirəm, hara? (*Stola*). Bütün bu bəlalar mənim başıma səndən ötəri gəlir. Sən gecələr də məni rahat yatmağa qoymursan. Beynimə yerləşib, ordan çıxmırsan ki, çıxmırsan. Səndən ayrılıb evə gedəndə ürəyim xarab olur. Elə bilirəm ki, bir də sənin üzünü görməyəcəyəm. Bir özgəsi səni mənim əlimdən alacaq, mən yazıq qalacağam – kruqli yetim. Doğrudur, vücudun bir batman cansız, quru taxtadan ibarətdir. Amma səndə zorba-zorba hikmətlər, mənalar var. Bəzilərini bəzəyirsən, bəziləri də səni bəzəyir. Mən bədbəxt Qorxmazovun bəzəyi ancaq sənsən, sən! (*Fikirləşir.*) Məndən başqa kim burda rəhbərlik eləyə bilər axı? Heç kim, heç kim, mən özüm. Bəsdir bu qədər idarələrdə səyahət elədim, bəsdir! Son pənahım sənsən, sən! (*Fikirləşir.*) Bir az da fikirləşsəm, başıma hava gələr, hava... (*Portfeli stol üstünə atıb oturur*). Qoy hanı xəbərdar olsun ki, mən əvəzsizəm, əvəzsiz! (*Bağırır.*) Adə, Dəmirov, qapıda möhkəm dayan! (*Gah zəngi vurur, gah telefon dəstəyini götürür.*) Priyomu növbə ilə başlayacağam. Mən pastayannıyam, pastayannı!.. Rəhbərliyim davam edir i tağdalı!..

PƏRDƏ

DÖRDÜNCÜ PƏRDƏ

Qorxmazovun həyəti. Yaydır. Divardan telefon asılmışdır, əncir ağacından boks topları sallanmışdır. Həyətin ortasında quyu var. Pərdə açılarkən Dünyanın radioqəbuledici cihazla plastinka çaldırdığı görünür. Tez-tez telefon zəng vurur. Dünya gah priyomnika, gah telefona sarı gedir.

Dünya (*dəstəyi götürür*). Qulaq asıram. Kimdir danışan? Bir nəfər? Bir nəfər olsaydınız, dərdim nəydi ki. Necə? Sənin nə ixtiyarın var ki, mənim ərimin anadan olan gününü təbrik eləyəsən? Həyasız! (*Dəstəyi asıb radioya tərəf gedir.*) Yəqin o karnavalda gördüyüm arvadlardan biridir. (*Telefon zəngi*) Hə, səsini çıxartsana, zəhrimar, çor! (*Dəstəyi asır.*) Bu ev deyil, dəlixanadır! (*Yenə də zəng*) Qulaq asıram. Köpək qızı, atboy verdi.

Qorxmazov (*yüngül paltarda evdən çıxır*). Nə yaman çox yatmışam, fizik-kulturamın vaxtını keçirmişəm... (*Saata baxır.*) Arvad, deyəsən den rojdeniyama dəm-dəsgah açmısan axı...

Dünya. Sənin anadan olan gününə yekə bir daş düşəydi, daş! Bayaqdan adamların telefonu partdatdılar ki...

Qorxmazov. Arvad, heç olmasa bu gün mənə dolaşma.

Dünya. Şəhərdə bir arvad tapılmaz ki, ona telefon nömrəmizi verməmiş olasan.

Qorxmazov. Dünya, bəsdir Dünya!

Dünya. Yaxşı, uşaq hələ də Nadirin boynunda qalır?

Qorxmazov. Əlbəttə, öz adamları deyir ki.

Dünya. Bəs niyə o əxlaqsızı atmırsan idarəmizdən bayıra?

Qorxmazov. Arvad, onlara da havadar çıxan var ey, yoxsa onda nə var ki. Məsələ lap bu gün-sabahlıqdır.

Dünya. Görək də. Yaxşı, sənin qonaqların kimlərdir?

Qorxmazov. Öz səmimi dost-aşnalarım... Dilavər, Bayramalı, Dəmirov və tağdali...

Dünya. Bu tağdali kimdir, böyük adamdır?

Qorxmazov. Yox canım, tağdali adam deyil, yəni və qeyrə və qeyrə.

Dünya. De görüm çağırdıqlarının arasında arvad xeylağı da var?

Qorxmazov. Yox, sakit ol. Adıma qəzet gətirməyiblər ki?

Dünya. Hələ yox.

Qorxmazov. Həmişə alaqaranlıqda gətirərlər, indi gör bəxtimdən ordenlərimizə görə nə yaman apazdat eləyir.

Dünya. Ürəyin suya dönməsin.

Qorxmazov. Eh, başımı qarışdırdın söhbətə, fizik-kulturam qaldı.

Dünya. Çox ağlın-kamalın vardı. Bunlarla oynayandan sonra bir təhər olarsan.

Qorxmazov. Dünya, beynimin, ürəyimin, kürəyimin – bir söz hər şeyimin artmasına bax bu kömək eləyəcək, bu! Al gəldi. (*Boks əlcəklərini geyib ağacdan asılı toplara vurur. Toplar Dünyanın üzünə dəyir.*)

Dünya. Məni vurursan?

Qorxmazov. Yavaş danışmaq kulturadır, bağırmaq xaltura, al bu da sənə fizik-kultura.

Dünya. Ay arsız, gör indi kəsirəm ya yox. (*İçəri cumur.*)

Qorxmazov (*məşq eləyir*). Kultura, xaltura, fizik-kultura.

Dünya (əlində yekə bir mətbəx bıçağı qayıdır). Gör kəsirəm, ya yox.

Qorxmazov. İnsafın olsun, Dünya, kəsmə!..

Dünya. Kəsəcəyəm. (*Dünya topları kəsmək istərkən Qorxmazov elə bilir ki, Dünya onu bıçaqlamaq istəyir. Əlcəklərlə Dünyanı vurub özünü müdafiə eləyir.*)

Qorxmazov. Camaat, kömək eləyin, məni kəsirlər!

Dünya topları kəsir. Qorxmazova tərəf cumur. Qorxmazov yorulub yerə sərələnir. Dünya gülə-gülə onun başının üstündə dayanır və bıçağı boğazına dayayır.

Dünya. Kəsim?

Qorxmazov. Hara tələsirsən, ay arvad? Qurban bayramına hələ çox var.

Dünya. Yazıqsan, qalx ayağa!..

Qorxmazov (*qapıya tərəf baxır*). Aha, deyəsən, qonaqlarımız gəlir. Arvad, sən süfrəyə rəhbərlik elə, mən də qonaqlara.

Dünya. Xörəklər yandı deyəsən. (Mətbəxə cumur).

Dilavər (*gəlir, əlində kağıza bükülü bir stol modeli var*). Salam-əleyküm!..

Qorxmazov. Hə, kak zdorov?

Dilavər. Sansız təşəkkür... (*Həyəti nəzərdən keçirir.*) Pəh, pəh, ölmə, ölmə. Həyət deyil, guşəyi cənnətdir. Nəzərgahı cəzb eləyir.

Qorxmazov. Sağ ol.

Dilavər. Sansız təşəkkür. Bugünkü yomialinizə iki hədiyyəmlə gəlmişəm.

Qorxmazov. Özün gəlmisən elə mənə bəsdir.

Dilavər. Sansız təşəkkür. Biri şəxsən vücud mübarəkinizə ithaf etdiyim qəzəl, digəri budur. (*Kağızı açıb stol maketini ona verir.*)

Qorxmazov. Bu nədir adə? Özün bilirsən ki, uşağım-zadım yoxdur. Fikrin odur ki; bu iqruşkalarla yaşımın bu vaxtında mən özüm oynayım? Məni dolamısan? Ələ salmısan?!

Dilavər. Pəh, pəh, xeyr, bunda rəmz var. Burda dərin bir məna gizlənir. Bunu sizə təqdim etməkdən amalım odur ki, vücudi alinizi həmişə stol dalında rəhbərlikdə görüm.

Qorxmazov (*ağlamsınır*). Çox şadam... Əziz dost. Əvvəlcə qanmadım. Məni bağışla, bunsuz mənim bir günüm olmasın. (*Maketi öpür.*) Afərin sənə belə dost!

Dilavər . Sansız təşəkkür... Çün bir saniyə... xamuş...

Qorxmazov. Tişi!..

Dilavər

Sən ey insan kimi hər bir zadı yaxşı qanan stol!
Səni harda doğubdur söylə rəhmətlik anan, stol?
Vəfasızsan, sürüşkənsən, yenə sənsən mənə imdad,
Edirsən piri sən bir an içində nocavan, stol!
Elər arzu bütün dostlar bu gün bu yomialidə,
Otursun Qorxmazov yoldaş dalında hər zaman, stol!

Qorxmazov. Sən məni ağlatdın, gəl öpüm səni, mehriban dostum! (*Dilavəri öpüb ağlayır.*)

Dilavər. Sansız təşəkkür. Bəs sən bizə nə hazırlamısan?

Qorxmazov. Quzu ətindən kabab, yanında da al şərab.

Dilavər. Ötürrük, olar səvab.

Qorxmazov. Nə tez tapırsan cavab?

Dilavər. Pəh, pəh, ölmə! Ölmə! Siz xalis şairsiniz ki, var.

Qorxmazov. Mən sənin yanında bir qələt eləyə bilmərəm.

Dilavər. Sansız təşəkkür! İcazənizlə şəxsinizə yazdığım qəzələ guş edin, xamuş!

Qorxmazov. Tişi!

Dilavər

Mübarəkdir sənin bu ad günün alicənab dostum,
Yedirdən hər qonaqlıqda bizə bollu kabab dostum.
Bilir aləm ki, içməzsən, yeməzsən bir kərə mənsiz,
Sənə ad qoymuşam çoxdan araq dostum, şərab dostum.
Gələn həftə həmin burda, bizi cəm eylə xudmani,
Səhər cızbız yeyək. Axşam yeyək yağlı qutab, dostum!

Qorxmazov (*əl çalır*). Malades, mənim yağlı qutab dostum!

Dəmirov (*gəlir*). Salam, necəsən, yaxşısan? Gecikməmişəm ki?

Qorxmazov. Deyirsən sənin də yolunu gözləyək?

Dəmirov (*ona bir daimi ruçka verir*). Buyur, bu da mənim hədiyyəm. Ancaq camaat dağılışandan sonra açıb baxarsınız.

Qorxmazov (*kağızı açıb baxır*). Adə, bu mənim öz ruçkamdır ki...

Dəmirov. Zaddır, şeydir...

Qorxmazov. İki gündür bunu axtarırdım.

Dəmirov. Əldən almışam.

Qorxmazov. Ayrı qiymətli bir şey tapa bilmədin?

Dəmirov. Bunun mənası ən böyük hədiyyələrdən də böyükdür. Mən, nəinki mən, bütün biz dost-aşnaların istəyirik ki, siz həmişə bu ruçka ilə prikazlara qol çəkib hamımıza rəhbərlik eləyəsiniz. (*Onun üst-başını çırpır.*) Ancaq öldürsələr də əyilməyəcəyəm!

Qorxmazov. Adə bu padarkaların hamısında dərin, yekə bir mısıl varmış ki. (*Çalğı səsləri gəlir. Qorxmazov özünü kabinetdə hesab edir, masada zəng yeri axtarıb barmağıyla basır.*) Adə, bunun zəng yerisi yoxmuş ki Dəmirov, tez keç qapıya.

Dəmirov. Burda da qapıçı olacağam?

Qorxmazov. Yox adə, qonaqlarımın qabağına çıx deyirəm.

Dəmirov. Nə deyirəm ki. (*Qapıya gedir.*)

Qorxmazov. Gəl Dilavər bir vuraq. (*İçirlər.*)

Dəmirov (*qayıdır*). Muştuluğumu ver. Sizi götürdülər.

Qorxmazov (*udqunur. Stola oturur*). Necə? Məni işdən götürdülər? Nə ixtiyarla?

Dəmirov. Şeydir, zaddır... Sizi götürdülər.

Qorxmazov. İşdən?

Dəmirov. Yox, sizi gətirdilər bura. (*Qorxmazov sakit olur.*)

Qorxmazov. Götürmədilər, gətirdilər, hə? Adə dəli olmusan, nədir? Mən burda ola-ola məni bura kim gətirə bilər axı?

Dəmirov. Bu gözlərimlə gördüm. Başınıza örpək də salıblar.

Qorxmazov. Deyirsən bu ağsaqqal vaxtımda məni gəlin köçürürlər? İtil gözümdən... (*Dəmirov qapıya gedir.*) Dilavər, bu nə işdir? Yoxsa ikinci bir Qorxmazov çıxıb?

Dilavər. Çün cəfəng söyləyir.

Qorxmazov. Sən öləsən, bir də gördün ki, mənə oxşamayanın biri oturub stolumun dalında deyir ki, mənəm nastoyaşşı Qorxmazov, sən kimsən?

Bu an vağzalı havası müşayiətilə bir dəstə qonaq həyətə girir. Bayramalının qucağında bir qarpız var. Dəmirov u n başında örtüklü bir büst. Dəmirov rəqs edərək gəlir, Qorxmazovun qabağında dayanır.

Dəmirov. İndi ver muştuluğumu.

Qorxmazov. Adə bu kəllə qəndi hardan tapdınız?

Dəmirov. Qənd deyil, boş kəllədir.

Qorxmazov. Ay lotu, bəs o dediyin adam hanı?

Dəmirov. Budur ey... (*Örpəyi açıb Qorxmazovun büstünü nümayiş etdirir.*) Sizi gətirdilər, ya yox?

Qorxmazov. Doğrudan da gətirdilər. Adə bu xalis mənəm ki.

Dilavər. Ölmə, ölmə... Əcibülheykəl, əcibülheykəl.

Qorxmazov. Əcəb kəldir, nədir adə? Ay dost, gözünü aç yaxşı bax. Bu kəl-zad deyil, mənəm ey...

Bayramalı. Bunu sizin anadan olan gününüz münasibətilə şəxsən öz tərəfimdən adınıza qayıtdırmışam. Qoy gələcəkdə nəvə-nəticələriniz buna baxıb sizi yad eləsinlər.

Qorxmazov. Adə, sonsuz adamın da nəvə-nəticəsi olar?

Bayramalı. Onda camaat baxar.

Qorxmazov. Aşna, qızıldandır, yoxsa gümüşdən?

Bayramalı. Kirəcdən.

Dəmirov. Adə, vurrey, yaşasın kirəc Qorxmazov.

Dilavər. Xamuş!

Qorxmazov. Tişi!

Dilavər

Qəbrə girənəcən dostuq səninlə,
Bu sol əlin, mən də sağ əlin, sənin!
Araq dostlarına arxayın ol ki,
Yadigar qalacaq heykəlin sənin!

Qorxmazov. Əlbəttə, qalacaq. Daha tez oturun. Əlli yaşımı tamam eləyək.

Dilavər. Kəsin bu nalələri, doldurun piyalələri. Xamuş!

Qorxmazov. Tişi!

Dilavər. Birinci piyaləni qaldıraq, alicənab, təvazökar, ürəyi əli kimi, əli ürəyi kimi açıq aşnamız Qorxmazovun sağlığına.

Dəmirov. Vurrey...

İçirlər.

Dilavər. Çün pişi əz vaxt tarzən qələyanə gəlsin. Xanəndə tüğyan etsin. Biz də guş edək.

Qorxmazov. Prostoy danışsana, biz də başa düşək.

Bayramalı. Çalın, oxuyun... Mən ölüm ürək yandıran.

Çalıb oxuyurlar.

Qorxmazov. Bu saat təbiətin xolodelnikindən görün sizə nə çıxaracağam. (*Kəndirlə quyudan içki çıxarır.*)

Dilavər. Badələri doldurun, piyalələri qaldırın. İçək ən namuslu, ən nəcib, ən həyalı, ən səxalı, ən vəfalı...

Qorxmazov. Ən cəfalı. (*Dünya gəlir.*)

Dilavər. Ən səfalı, Dünyamızın sağlığına!

Dünya. Var olun!

Dilavər. İlham gəldi. Xamuş!

Dəmirov. Tişi!..

Qorxmazov. Mənim sözümün duzunu qaçırtma. Tişi!..

Dilavər

Şəkərdən də şirindir ta əzəl gündən dilin, Dünya,
Sevin ki, qarğudan da xeyli nazikdir belin, Dünya.
Fərasətdə, nəcabətdə, gözəllikdə tayın yoxdur,
Yanında kaftara bənzər Gülara tək gəlin, Dünya!
Sənin sayəndə tez-tez cəm olur dostlar bu xəlvətdə,
Çinardan da uzundur çün səxavətdə əlin, Dünya!

Hamı. Vurrey...

Dünya. Şair belə olar. Yoxsa o...

Qorxmazov. Zəmanə şairlərini deyirsən? (*Telefon zəngi, Qorxmazov telefon dəstəyini götürür. Bir əlində piyalə var.*) Qulaq asıram. Necə? Təcili, yay klubuna gəlim? Əvvəla otdıxım mənimçün hər şeydən vajnıdır. İkinci, əlimdə çox vacib işim var. (*Piyaləni vurur telefona.*)

Bayramalı. Yoldaş Qorxmazov, siz bir qədər uzansanız yaxşıdır.

Dilavər. Vətənbaz da yorular? Mən frontlarda vuruşanda siz bilmirəm hansı siçan deşiyini satın almışdınız. Mənim gəzmədiyim şəhər, kənd qalmayıb, mən necə bir partirot... Adə hanı o kart?

Bayramalı (*cəld cibindən oyun kartını çıxarıb əlində oynadır*). Bu dəqiqə... Aşna çəkirik?

Qorxmazov. Ay lotu, o kartı yox. Cümlə cahan kartını deyirəm. Dünya, sən atanın goru o dünya kartını gətir bura... (*Dünya ona xəritə verir. Qorxmazov xəritəni açıb ağacdan asır. Sonra manqalın üstündən kabab şişini qapır.*) Yaxşı-yaxşı baxın. Mən ata müharibəsində.

Dilavər. Çün dərk etmədik.

Qorxmazov. Ata müharibəsi, ay nadanlar, yəni oteçestki voyna. O vaxt mən burda, xüsusilə burda elə işlərdən çıxmışam ki. (*Xəritədə bir nöqtəni göstərir.*)

Dilavər. Çün... Yoldaş Qorxmazov, bura ki Həmədandır.

Qorxmazov. Həmədan olsun. Coğrafiyadan həmişə beş alardım, arvad məndə huş qoydu ki...

Dünya. Əvvəldən varındı ki!.. (*Qapı zəngi vurulur. Dünya gedib qəzetləri alır.*) Al, bu da sənin qəzetlərin.

Qorxmazov. Axır ki, ordenlərimiz öz əl-ayağıyla gəlib çıxdı.

Bayramalı. Sizi avansom təbrik.

Hamı. Avansom, avansom.

Qorxmazov. Mənim nəqdimi nisyəyə nə üçün döndərirsiniz axı?

Dilavər. Susdurun naxalları, qaldırın bakalları.

Qorxmazov. Mən ölüm! Ürəyim suya döndü. Oxu görək mənə hansından veriblər.

Dilavər. Qorxma, çün meydan genişdir, durma çap at, Qorxmazov!

Qorxmazov. Əhsən! Öz başına iş görüb aldın mükafat, Qorxmazov!

Dilavər. Çün iqdam edirəm qəzeti mütaliəyə. (*Qəzetə göz gəzdirir. Gah çiynini dartır, gah başını bulayır.*) Təqazeyi cahandır də. Eləyirlər də.

Qorxmazov. Tez da ordenlərimizi ver taxaq.

Dilavər (*oxuyur*). Lenin ordeni ilə. Lenin adına fabrikin staxanovçusu.

Qorxmazov. Özgələrdə nə işin adə. Bizimkiləri oxu.

Dilavər. Qızıl əmək bayrağı ordeni ilə Sadıqzadə Gülara.

Dəmirov. Can, can, vurrey!..

Qorxmazov. Zəhrimar vurrey, çor vurrey!.. Dalını tez, tez dalını oxu!

Dilavər. Rəsulzadə Nadir.

Qorxmazov. Bağrımı yarma.

Dilavər. Qor, qor, qor.

Qorxmazov. Adə növbə çatdı mənə.

Piyalələri bir-birinə vurub içirlər.

Dəmirov. Vurrey, vurrey!..

Qorxmazov. Dilavər, sən məni təzədən dünyaya gətirdin. Az qalıb şadlığımdan başımı itirim.

Dəmirov. Qorxma, itirsən axtarıb taparıq.

Qorxmazov. Vallah uçuram ey, uçuram.

Dünya. Çox yuxarılarda uçma, uçularsan.

Dilavər. Çün ərz eləyirəm ki, mabədinə qulaq asın.

Qorxmazov. Adə, indicə Qorxmazov demədin?

Dilavər. Çün Qorda qaldım.

Qorxmazov. Onda tez ol tamamla məni.

Dilavər. Sansız təşəkkür... Qor, qor, qor... (*Qorxa-qorxa oxuyur.*)

Dəmirov. Güc elə!

Qorxmazov. Mənim familimdə nə qədər qor var ki, bu qədər höccələyirsən!

Dilavər. Qornastayeva Lida.

Qorxmazov. Necə? Dalını oxu.

Dilavər. Dalı qeyri-şəxslərdir.

Qorxmazov. Adə bəlkə məni rəhbəriniz kimi ayrıca ukazla naqradit eləyiblər. Birinci səhifəyə baxmısan?

Dilavər. Bəli, orda da yoxsunuz.

Qorxmazov. Axırıncı səhifədə necə?

Dilavər. Odra da bir şey görmürəm.

Qorxmazov. Axırıncı səhifənin lap axırına necə, baxmısan?

Dilavər. Çün orda arvadından boşananların, rəhmətə gedənlərin elanları var.

Qorxmazov. Deyirsən mən rəhmətə gedənlərin siyahısında da yoxam?

Dünya. Yıxdı bu arvadlar kişinin evini.

Qorxmazov. Belə, dostlar, siz öləsiniz, daha dünyanın zibili çıxdı.

Dünya. Nə dedin? Zibilim çıxdı?

Qorxmazov. Sənin yox, cümlə cahan dünyasının. Aman, ürəyim bir təhər oldu. Dostlar, yuxum çin çıxdı.

Bayramalı. Yuxuda nə görmüşdünüz?

Qorxmazov. Qulaq asın!

Dilavər. Xamuş!

Qorxmazov. Tişi!.. Görürəm ki, ölmüşəm. Tabutumu çiyninizə alıb məni qəbiristanlığa aparırsınız. Orkestr bir tərəfdə, qoşa zurna o biri tərəfdə çalır. (*Dəmirov məclisdəki çalanlara işarə edir. Onlar ahəstə matəm havası çalır. Dəmirov bir şiş qapıb dirijorluq eləyir.*) Arxamca venok götürən gözəl, göyçək qızların bir ucu burda, o biri ucu qəbiristanlıqda.

Dünya. Əclafın ölüsü də qızlardan əl çəkmir.

Qorxmazov. Görürəm ki, şəhərdə maşın, trolleybus, tramvay gediş-gəlişi kəsilib.

Dəmirov. Səni basdırıb evə piyada qayıdacağıq?

Qorxmazov. Görürəm ki, qəbrim hazırdır. Əli lapatkalı Dilavər və Bayramalı ağlaya-ağlaya üstümə torpaq tökürlər.

Dilavər və Bayramalı ağlamsınır.

Dəmirov (*onu silkələyir*). Bəs mən nə qayırıram? Mən də ağlayıram?

Qorxmazov (*xəyal aləmindən ayılır*). Hə, necə?.. Avansom ağlaşmayın! (*Çalğıçılara*) Kəsin! Mən seryozni ölmüşəm ki, paxaronnı çalırsınız? Yox, mən ölməmişəm, ölməyəcəyəm də, yox, yox...

Dilavər. Ölmə, ölmə... Çün qəm yemə... qalibiyyət yenə sizinlə olacaq. Qoy müğənni bir təğənni etsin.

Çalğıçılar çalır, Qorxmazov ah-uf eləyir.

Qorxmazov (*əsəbi*). Adə, bağrım çatladı ki... Burda barmaq var... barmaq. Mənim cibimdə daşdan, poladdan keçən elə xarakteristikalarım var ki, adamın atasını səriyər dalına. Bu bir, bu iki... (*Kağızları stol üstə atır. Dünya diqqətlə baxır. Bir şəkil götürür.*)

Dünya. Budur sənin daşdan, poladdan keçən xarakteristikan? Bu qız kimdir?

Qorxmazov. Staxanovçu qızdır. Məndən qəzetlər istədi, mən də qoydum cibimə ki...

Dilavər. Dünya xanım, sakit ol! Onun cibindən nümayan olan afəti-dövranın surəti...

Dünya. Sən də ona həyan çıxırsan? Mən daha bu xarabada qala bilmərəm. Mənim kimi namuslu qadına xəyanət... Yox, sən bu evdən rədd olmalısan!

Dəmirov. Bu dəfəlik onun zadını, günahını bağışlayın mənə.

Bu dəmdə Gülara gəlir.

Gülara. Salam... Deyəsən gəlib məclisin axırına çatmışam.

Dünya. Buyurun, bu da bir nümayan. (*Gülaraya*). Səni kim çağırıb gəlmisən? Tez itilin mənim evimdən!

Gülara. Qonağı qovmazlar. Bir də mən Qorxmazovu canlı bir hədiyyəylə təbrikə gəlmişəm.

Milisioner (*içəri girir. Əlində kağız*). Nəhayət, sizi evdə tapdım. Buyurun imza atın. Sizi məhkəməyə çağırırlar.

Dünya. Bu nə sözdür, nəyə görə?

Milisioner. Mağazindəki hadisəyə görə, atelye modadakı hadisəyə görə.

Dünya. Mən məhkəməyə gedən deyiləm. Məhkəməyə mənim istirahətimi pozan bu qızı, bir də bu əclafı aparın. Tez bunları basın rayona.

Milisioner. Xanım, imza atınız.

Dünya (*milisionerə*). Niyə durub baxırsan? İstəyirsən tapançanı belindən açıb bunları rayona mən özüm aparım?

Milisioner. Mən sizi bir daha xəbərdar edirəm. Bu dəfə elə zarafat yoxdur. Atınız imzanızı!

Dünya. Bütün dünyanın milisionerləri də gəlsə Dünya qorxan deyil. (*Gülaraya*) Sən niyə dayanıb durmusan? Get, bir də gözüm səni görməsin!

Gülara. Qoy onda ərinizin qiymətli hədiyyəsini təqdim eləyim, sonra.

Qorxmazov. Malades Gülara... Padarka sennidir?

Gülara. Çox.

Milisioner (*fit verir*). İmza atınız, imza atınız, imza atınız!..

Dünya. Atmıram, atmıram, atmıram, al canın dincəlsin. (*İmza atır.*)

Milisioner. Məhkəmədə görüşənə qədər (*gedir*).

Gülara qapıdan səsləyir. Fatı, Rəhilə qucağında uşaq içəri girir.

Qorxmazov. Vay... (*Özündən gedir.*) Mən doğrudan da öldüm.

Dilavər. Ölmə, ölmə...

Dəmirov qrafindən ağzına su alıb Qorxmazovun üzünə püfləyir.

Gülara. Hədiyyə o qədər canlı hədiyyədir ki, sevindiyindən ərinizin ürəyi getdi.

Dünya. Bu bic balanı nə ixtiyarla mənim evimə gətiribsiniz?

Gülara. Atasıyla görüşə gətirmişik. (*Nadir tez gəlir.*)

Qorxmazov (*ayılır*). Yalandır, yalan. Uşağı mənim üstümə niyə gətirmisən?

Dünya. Atası sənin adamın Nadir ola-ola.

Nadir. Biz adresi düz tapmışıq.

Fatı. Məni bağışlayın... Uşaq əvvəl bizdəydi, gəlinim əmizdirirdi. Sonra dünən bu külbaş ərim uşağı alıb ayrı yerə aparmaq istəyirdi. Mən qoymadım, uşağı mənə Qorxmazov tapşırmışdı.

Rəhilə. Məni o bədbəxt elədi, o...

Dünya. Cavab ver, ağa Qorxmazov.

Nadir. Cavaba ehtiyac da yoxdur. Məsələ aydındır. Mən də Qorxmazovu iki münasibətilə təbrikə gəlmişəm. Biri anadan olması münasibətilə...

Qorxmazov. Təşəkkür.

Nadir. O biri də buyurun baxın. "Kirpi"də sizi xüsusi qeyd eləyiblər.

Qorxmazov. Orden veriblər?

Nadir. Hətta şəklinizi də vurublar.

Dəmirov. Adə vurrey...

Qorxmazov (*lovğalanır*). Adə Dilavər, nankor, məni qəzetdə yox, jurnalda naqradit eləyiblər. (*Jurnala baxır.*) Adə, bu sənin çəkdiyin şəkildir ki...

Nadir. Bəli, bu mənim çəkdiyim karikaturadır.

Qorxmazov. Malades sənə qarğaturist! Gördün zəhmətin zay olmadı. Dilavər, al oxu görək. Məni necə tərifləyiblər?

Dilavər (*jurnala baxır*). Çün piş əz vaxt. Bərayi məlumat, çün...

Qorxmazov. Uzatma, adə başda nə yazıblar?

Teatr. Yazıblar ki, gəldi gedər...

Qorxmazov. Necə? Nə ixtiyarla? Kim yazıb bu iftiranı?

Gülara. Mən, Gülara Sadıqzadə. Bu da imzam. (*Jurnalı göstərir.*)

Dünya (*Qorxmazova*). Tez ol çıx mənim xarabamdan... Yoxsa... (*Onun sport şeylərini qapının ağzına tullayır.*) Tez ol!

Qorxmazov. Adamda insaf yaxşı şeydir. Mən hara gedim, hara?

Dünya. İtil gözümdən!

Qorxmazov (*Rəhiləyə*). Ay qız, Rəhilə, keç günahımdan. Gedək sizə, ver mənim detski malçikimi.

Rəhilə. Çəkil!

Gülara. Atelye modanın müvəqqəti müdirliyi, orada təmizlik aparılması mənə tapşırılmışdır. Rəhilə də bizdə işləyəcək.

Dəmirov. Adə vurrey... (*Cəld əkilib Gülaranın tuflisini təmizləyir.*) Öldürsələr də əyilməyəcəyəm.

Dilavər. Xamuş!

Zamanın qəhrəman, dilbər qızı ancaq Gülaradır,
Ədalət göylərində çün qızıl bayraq Gülaradır.

Qorxmazov. Deməli mən daha yoxam? Hamıya yer də düzəldi, iş də, Dünya! Gülara, Nadir, Dilavər, Bayramalı, adə Dəmirov... (*Hamı ondan üz çevirir.*) Belə... Gedək görək başımıza nə gəlir. (*Birdən dönür.*) Bir sual.

Dilavər. Xamuş!

Qorxmazov. Mənim evimi yıxan sənin xamuşun olmadı məgər? Mənim huşum, yerindən oynayıb. Siz allah, bir deyin görüm o şəklin altında nə yazıblar?

Hamı. Gəldi-gedər. (*Qəhqəhə*)

PƏRDƏ

1955-1969

MÜNDƏRİCAT

PYESLƏR

Çimnaz xanım yuxudadır 7

Qaçaq Nəbi 19

Durna 163

Gəldi-gedər 210

SÜLEYMAN RÜSTƏM

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

ÜÇ CİLDDƏ

III CİLD

"ŞƏRQ-QƏRB"

BAKI-2005

Buraxılışa məsul: *Əziz Güləliyev*

Texniki redaktor: *Rövşən Ağayev*

Tərtibatçı-rəssam: *Nərgiz Əliyeva*

Kompyuter səhifələyicisi: *Ələkbər Kərimov*

Korrektor: *Fəridə Səmədova*

Yığılmağa verilmişdir 22.10.2004. Çapa imzalanmışdır 22.04.2005.
Formatı 60x90 $^{1}/_{16}$. Fiziki çap vərəqi 17,5. Ofset çap üsulu.
Tirajı 25000. Sifariş 90.

Kitab "PROMAT" mətbəəsində çap olunmuşdur.

A7/235837